

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Ο σχεδιασμός εκπαιδευτικής δράσης για
αρχαιολογικούς χώρους με παράλληλη χρήση
και περιεχόμενο. Η περίπτωση του Ωδείου του
Ηρώδου του Αττικού και του αρχαίου Ωδείου
Πάτρας»**

Σπουδάστριες :Ζούλα Κωνσταντίνα-Γεωργία και Λέκκου Ιωάννα

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Βίγλη Μαρία

Αθήνα 2015

i. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η πτυχιακή αυτή εργασία αποτελεί την ολοκλήρωση των σπουδών μας στο ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας, Παράρτημα Πάτρας, Διοίκηση Οικονομία Και Επικοινωνία Πολιτιστικών Και Τουριστικών Μονάδων (πρώην τμήμα Μουσειολογίας Μουσειογραφίας και Σχεδιασμού Εκθέσεων) και είναι αποτέλεσμα έρευνας και καταγραφής θεωρητικών προβληματισμών που αφορούν τη μουσειοπαιδαγωγική. Περιγράφεται συνοπτικά η ιστορία των δύο Ρωμαϊκών Ωδείων και παρουσιάζεται ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα με θέμα: «Ταξίδι στην ρωμαϊκή εποχή από την Αθήνα στην Πάτρα: τα Ωδεία».

Με την υποστήριξη της καθηγήτριας μας κ. Βίγλη μάς δόθηκε η ευκαιρία να ταξιδέψουμε και εμείς στα Ρωμαϊκά χρόνια και να γνωρίσουμε καλύτερα τη διαχρονική διάσταση των Ωδείων της Αθήνας και της Πάτρας, καθώς και να προσπαθήσουμε -μέσα από ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα- να κάνουμε τα παιδιά της πέμπτης δημοτικού να αγαπήσουν τα δύο αυτά σπουδαία μνημεία.

Στο πρώτο κεφάλαιο δίνεται μια συνοπτική εικόνα της εξέλιξης της ιστορίας των δύο Ωδείων και της αρχιτεκτονικής τους δομής. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η θεωρητική πλευρά της εργασίας, δηλαδή η ανάλυση κάποιων σημαντικών ορισμών και η καθοδήγηση του αναγνώστη στην ερμηνεία τους. Τέλος στο τρίτο κεφάλαιο βλέπουμε μια ολοκληρωμένη σχεδίαση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος που θα πραγματοποιηθεί μέσα σε μια τάξη και έχει ως στόχο τη γνώση μέσα από την ψυχαγωγία.

Θα θέλαμε, τέλος, να τονίσουμε ότι ένας επιπλέον σκοπός της εργασίας αυτής- που είναι βασισμένη σε έρευνα επιστημονικών δεδομένων και στην προσωπική μας προσέγγιση- είναι, αφενός μεν, να αναδειχθούν τα δύο ωδεία μέσα από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα, αφετέρου δε, να γίνει μια καλή ενημέρωση για τη σπουδαιότητα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, καθώς και για τα οφέλη που μπορούν να προσφέρουν στα παιδιά.

ii. ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τις βιβλιοθηκονόμους της βιβλιοθήκης Αρχαιολογίας και Ιστορίας της τέχνης της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών, της Εθνικής βιβλιοθήκης, τη Βιβλιοθήκη της Αρχαιολογικής Εταιρείας και της Δημοτικής βιβλιοθήκης Πατρών για την πολύτιμη βοήθεια τους στην εύρεση βιβλίων. Την κ. Μανολοπούλου Γεωργία και την κ. Γεωργοπούλου Γεωργία από το Αρχαιολογικό Μουσείο Πατρών που έδωσαν συμβουλές βιβλιογραφίας και το βιβλίο εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Την κ. Χιώτη που μας ανέλαβε στην αρχή της εκπόνησης της εργασίας και την κ. Βίγλη που μας στηρίζει και πίστεψε σε εμάς από την πρώτη στιγμή που μας ανέλαβε. Τέλος ευχαριστούμε συγγενείς και φίλους που με τη σειρά τους έβαλαν και αυτοί το λιθαράκι τους για την ολοκλήρωση της πτυχιακής μας.

iii. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ένα από τα ωραιότερα αρχιτεκτονήματα που κληρονόμησε η σύγχρονη Ελλάδα από το πλούσιο πολιτιστικό της παρελθόν είναι τα Ωδεία. Το Ωδείο του Ηρώδου του Αττικού ή Ηρώδειο στην Αθήνα και το Ωδείο της Πάτρας από τα αρχαία χρόνια, όπως μας αναφέρει ο Πausanίας, εντυπωσιάζουν με τη λειτουργία, την αρχιτεκτονική και την αισθητική τους μορφή όποιον τα επισκέπτεται, κάτι που φυσικά συνεχίζεται ως τις μέρες μας.

Οικοδομήματα και τα δύο των ρωμαϊκών χρόνων (2^{ου} αι. μ.Χ.), δείχνουν τόσο τη συνέχεια της ελληνικής αρχιτεκτονικής των ανοιχτών θεάτρων, όσο και μια τοπική εξελικτική διαδικασία με την ένταξη νέων στοιχείων, όπως τα κλιμακοστάσια.

Ευρισκόμενα στην «καρδιά» της πόλης, άμεσα συνδεδεμένα με τη ζωή των Ελλήνων και των Ρωμαίων, αποτελούσαν χώρους όπου πραγματοποιούνταν μουσικές εκδηλώσεις. Σήμερα συνεχίζουν την παράδοση αυτή και εμπλουτίζονται με παραστάσεις αρχαίου δράματος και διάφορων ειδών εκδηλώσεις.

Παράλληλα, η εξελικτική πορεία του μουσείου, ξεκινώντας από το πώς διαμορφώθηκε στο εξωτερικό και την Ελλάδα με τις διάφορες κοινωνικές, ιστορικές και ιδεολογικές μεταβολές, μας οδηγεί στο σήμερα, όπου στο επίκεντρο τίθεται το άτομο, ο επισκέπτης.

Η μουσειακή εμπειρία(μέρος της οποίας αποτελεί και η εμπειρία σε αρχαιολογικούς χώρους), λοιπόν, θέλει το άτομο να έρχεται σε επαφή με το χώρο μέσω της επικοινωνίας, να δρα και να αντιδρά στα διάφορα ερεθίσματα που δέχεται, να παρατηρεί, να σκέφτεται και να αναστοχάζεται. Η διαδικασία αυτή πραγματοποιείται με τη βοήθεια των μουσειοπαιδαγωγών. Όταν όμως τα εκπαιδευτικά προγράμματα αφορούν μαθητές, η συνεργασία του μουσειοπαιδαγωγού με το δάσκαλο μπορεί να αποδειχθεί εξαιρετικά χρήσιμη στην αξιοποίηση των ιδιαιτεροτήτων των μαθητών.

Με τα Ωδεία ως πυρήνα και τις σύγχρονες τάσεις της μουσειολογίας ως οδηγό, διαμορφώθηκε η εκπαιδευτική δράση «Ταξίδι στη ρωμαϊκή εποχή από την Αθήνα στην Πάτρα: τα Ωδεία».

iv. SUMMARY

One of the most beautiful architectural structures inherited by modern Greece from its rich cultural past is the conservatory. The conservatory of Herodes of Attika or Herodious in Athens and the Conservatory of Patras from the ancient years as mentioned by Pausanias, have made an impression through their architecture and aesthetic form whomever has visited them which is something that still continues today.

Both structures are from Roman Times (2nd century A.D.) and show the continuation of Greek architecture with use of open theatres and its evolutionary process with the addition of new elements such as stair cases.

The city centres directly connected to the life of Greeks and Romans, were places where musical events were held. Today, these traditions continue and are enriched with performances of ancient theatre and music. It lies mainly with the visitors to follow the evolution of the Museum today, as much abroad as in Greece.

The visitors, upon entering the museum, should be in contact with the space and react to the stimuli they receive, to observe and reflect upon what they see. This process is realized with the help of museum educators. When educational programs focus on students, the cooperation between their educators and the museum educators can be extremely useful for the development of student's specific skills.

With conservatories at the core of modern trends of museology, emerged the program of "Journey" through times in Athens to Patras: the conservatories».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΠΡΟΛΟΓΟΣ	2
II. ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	3
III. ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
IV. SUMMARY	5
v. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΡΩΜΑΪΚΩΝ ΩΔΕΙΩΝ	9
1.1 ΤΟ ΩΔΕΙΟ ΗΡΩΔΟΥ ΤΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ (ΗΡΩΔΕΙΟ)	9
Ιστορική εξέλιξη	9
Αρχιτεκτονική του Ωδείου του Ηρώδου του Αττικού	9
Πολιτιστική σημασία	14
1.2 ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΩΔΕΙΟ ΠΑΤΡΩΝ	15
Ιστορική εξέλιξη	15
Αρχιτεκτονική του ρωμαϊκού Ωδείου Πατρών	19
1.3 ΤΟ ΩΔΕΙΟ ΤΟΥ ΗΡΩΔΟΥ ΤΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΩΔΕΙΟ ΠΑΤΡΑΣ: ΜΝΗΜΕΙΑ ΜΕ ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ ΧΡΗΣΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	22
2. Η ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ	
2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ	23
Καθιέρωση της μουσειοπαιδαγωγικής ως επιστημονικού κλάδου	25
Επιρροές στη μουσειοπαιδαγωγική επιστήμη	26
Που αποσκοπεί η μουσειοπαιδαγωγική σήμερα	27
Η έννοια της μουσειοπαιδαγωγικής στην Ελλάδα	27
2.2 ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	29
Παραδοσιακό- Μοντέρνο- Μεταμοντέρνο	29

Εκπαιδευτικές Προσεγγίσεις	29
Είδη νοημοσύνης και τύποι μάθησης	31
Ο επισκέπτης	32
Μουσειακή εμπειρία	32
2.3 ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ	33
2.4 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	35
Συνεργασία εκπαιδευτή – εκπαιδευτικού	35
Φάσεις επίσκεψης	37
2.5 ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	37
Πολιτιστικό Μοντέλο Επικοινωνίας	37
Επικοινωνία και Επισκέπτης- Εκπαιδευτική Πολιτική	38
Έρευνες κοινού και αξιολογήσεις	38
3. ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ: ΠΡΟΤΑΣΗ ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	39
3.1 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ	39
Προσέγγιση της εκπαιδευτικής δράσης	40
Οι μαθητές	40
Ο χώρος υλοποίησης	40
3.2 ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ	41
Περιγραφή του προγράμματος:	41
3.3 ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ – ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	51
	52
IV. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	53

ν. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όταν πει κάποιος «ξέρεις συμμετείχα σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα» αμέσως μας έρχεται στο μυαλό το μουσείο. Σπάνια ένας αρχαιολογικός χώρος και φυσικά όχι το σχολείο. Το σχολείο έχει συνδυαστεί, κυρίως στο μυαλό των παιδιών τις τελευταίες δεκαετίες, με ένα χώρο όπου λαμβάνουν αποκλειστικά έναν μεγάλο όγκο πληροφοριών. Ακριβώς το ίδιο συνέβαινε μερικά χρόνια πριν, όταν πήγαιναν μια επίσκεψη σε ένα μουσείο ή σε κάποιον αρχαιολογικό χώρο. Επίσκεψη σήμαινε ξενάγηση. Άλλος ένας, δηλαδή, μεγάλος όγκος από πληροφορίες.

Τα τελευταία χρόνια έχουμε μια ριζική αλλαγή. Δημιουργούνται εκπαιδευτικά προγράμματα για διάφορες ομάδες κοινού. Ο επισκέπτης έρχεται σε πρώτη μοίρα. Μέσω της ψυχαγωγίας, τα παιδιά διαμορφώνουν αξίες, αποκτούν αυτοπεποίθηση, αναπτύσσουν δεξιότητες αρχίζουν να παρατηρούν, να προβληματίζονται, να ευαισθητοποιούνται, να επιχειρηματολογούν, με στόχο μια κοινωνία με ελεύθερους σκεπτόμενους πολίτες.

Στόχος της εργασίας δεν είναι φυσικά η υποτίμηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που πραγματοποιούνται σε πολιτιστικούς φορείς και αρχαιολογικούς χώρους. Απεναντίας, στόχος είναι η κατάδειξη ενός αρχαιολογικού χώρου (στην περίπτωση αυτή το Ηρώδειο και το Ωδείο της Πάτρας) με παράλληλη εκπαιδευτική δράση σε δυο Ωδεία με κοινά χαρακτηριστικά, η εφαρμογή των σύγχρονων θεωριών της μουσειοπαιδαγωγικής και οι εμπειρίες που θα προσφέρει ο οικείος αλλά και τόσο άγνωστος χώρος για τα παιδιά, που είναι το σχολείο.

Κάθε κεφάλαιο της εργασίας αυτής αποτελεί μια επισκόπηση περιληπτική για το θέμα που πραγματεύεται ενώ παράλληλα, περνάει από τη θεωρία στην πράξη, κάνοντάς την πιο κατανοητή. Παράλληλα, προσπαθεί να εμφυσήσει και στα παιδιά τη νοοτροπία ότι το σχολείο, το μουσείο και η ψυχαγωγία μπορούν να συνδυαστούν αρμονικά χωρίς να επισκιάζει το ένα το άλλο.

Η εργασία αυτή απευθύνεται σε ανθρώπους που επιθυμούν να αποκτήσουν μια ιδέα για τα μουσεία σήμερα και για το πώς γίνεται η μετάβαση από το θεωρητικό κομμάτι στην πράξη. Απευθύνεται κυρίως σε φοιτητές της μουσειολογίας αλλά και σε άτομα που θα ήθελαν να μάθουν για το αντικείμενο που πραγματεύεται η μουσειολογία και η μουσειοπαιδαγωγική. Φυσικά, η εργασία παρουσιάζει περιληπτικά θεωρητικούς στοχασμούς- που σχετίζονται με τη μουσειοπαιδαγωγική- και προτείνει μια εκπαιδευτική δράση η οποία επιχειρεί να συμβάλει στην εξέλιξη του επιστημονικού αυτού κλάδου. Στο τέλος της εργασίας παρατίθεται βιβλιογραφία για όποιον θέλει να ασχοληθεί σε βάθος.

Ιστορική αναδρομή των δυο Ρωμαϊκών Ωδείων

1.1 Το Ωδείο Ηρώδου του Αττικού (Ηρώδειο)

Ιστορική εξέλιξη

Το Ωδείο Ηρώδου του Αττικού ήταν το τρίτο που ανεγέρθηκε στην αρχαία Αθήνα μετά το Ωδείο του Περικλή (5^{ος} αι. π.Χ.) και το Ωδείο του Αγρίππα (15 π.Χ.). (http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=6622, τελευταία επίσκεψη 3.6.2014)

Το αρχιτεκτονικό αυτό οικοδόμημα θεωρείται το νεότερο αρχαίο Ωδείο της Αθήνας (Γώγος, 2008). Μάλιστα, η χρηματοδότηση της κατασκευής του έγινε από τον Τιβέριο Κλαύδιο Αττικό Ηρώδη και είναι γνωστό σήμερα ως Ηρώδειο. (http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=6622, τελευταία επίσκεψη 3.6.2014)

Ο Ηρώδης ο Αττικός γεννήθηκε στο Μαραθώνα το 101 μ.Χ. και πέθανε το 177 μ.Χ. σε ηλικία 76 ετών και ήταν γόνος μεγάλης αθηναϊκής οικογένειας. Σπούδασε και δίδαξε ρητορική σε επιφανείς ανθρώπους, ανάμεσα στους οποίους ήταν ο μελλοντικός αυτοκράτορας Μάρκος Αυρήλιος (Marcus Aurelius Antonenus). Λόγω της μόρφωσης και της καταγωγής του είχε ιδιαίτερα στενές σχέσεις με την αυτοκρατορική αυλή και γενικά την ελίτ της ρωμαϊκής κοινωνίας.

Το όνομά του έχει συνδεθεί και με μεγάλα έργα της εποχής, τα οποία πραγματοποίησε χάρη στην οικονομική του άνεση. Δυο από τα σπουδαιότερα έργα, τα οποία και βρίσκονται στην Αθήνα, είναι το Παναθηναϊκό στάδιο και το Ωδείο.

Το τελευταίο μάλιστα χτίστηκε προς τιμήν της γυναίκας του Ρήγιλλας, η οποία πιθανότατα πέθανε το 160 μ.Χ. Δεν είναι σίγουρη η ακριβής χρονολόγηση κατασκευής του έργου αλλά σύμφωνα με τον Πausανία υπολογίζεται ότι χτίστηκε ένα χρόνο μετά το θάνατό της (161 μ.Χ.) και ολοκληρώθηκε το 173 μ.Χ. (Camp,2009:275-279, Γώγος,2008: 97)

Ο περιηγητής κατά τη διάρκεια συγγραφής του έβδομου βιβλίου του (Αχαϊκά) κάνει λόγο για το Ωδείο της Αθήνας. Όπως μας πληροφορεί ο ίδιος, το Ηρώδειο δεν είχε χτιστεί όταν επισκέφτηκε την Αθήνα και έγραψε το πρώτο του βιβλίο (τα Αττικά). Χαρακτηριστική είναι η σύγκριση που κάνει με το Ωδείο της Πάτρας αναφέροντας ότι το δεύτερο είναι από κάθε άποψη το ωραιότερο στην Ελλάδα και το μόνο που το ξεπερνάει είναι το Ωδείο της Αθήνας, διότι όπως λέει ο ίδιος έχει γίνει ανώτερο και κατά το μέγεθος και κατά τον εν γένει καλλωπισμό. (Pausanias, Ελλάδος Περιήγησις, VII 20,6)

Αρχιτεκτονική του Ωδείου του Ηρώδου του Αττικού

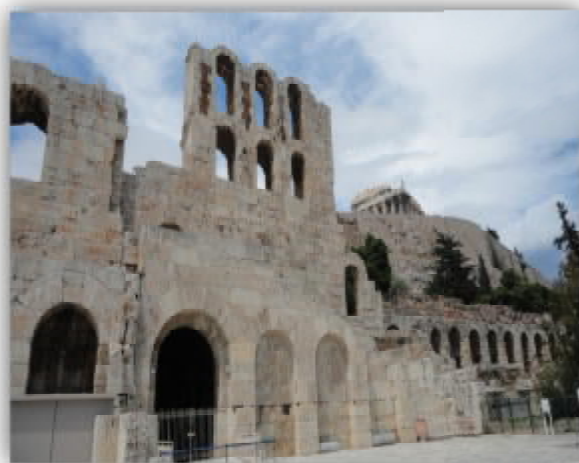

Ένα ερώτημα που θα πρέπει να μας απασχολήσει είναι η ονομασία του αρχιτεκτονήματος. Η σωστή ονομασία είναι Θέατρο ή Ωδείο;

Ο Πausanίας σε

ένα χωρίο του στα Αττικά αναφέρει «Τοῦ θεάτρου δε ὁ καλοῦσιν ὼιδεῖον...» δηλαδή το θέατρο, το οποίο ονομάζουν Ωδείο. (Πausanίας, Ελλάδος Περιήγησις, I, 8, 6)

Ο Φ. Βερσάκης το αποκαλεί θέατρο εξηγώντας ότι δεν έχει καμία διαφορά από αυτό. Μάλιστα, παραθέτει το χωρίο του Πausanία λέγοντας ότι το θέατρο ήταν δυνατόν να χρησιμοποιηθεί και σαν Ωδείο και ότι οι Αθηναίοι δεν το διαχώριζαν σε τίποτα από το θέατρο. Στο τέλος εξηγεί ότι και ο Πausanίας το ονομάζει Θέατρον.

Επομένως, το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι οι αρχαίοι Έλληνες δεν το ξεχώριζαν. (Βερσάκης, 1912:163-173)

Το Ωδείο Ηρώδου του Αττικού δεσπόζει στο δυτικό άκρο της Νότιας Κλιτύς της Ακρόπολης (http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=6622, τελευταία επίσκεψη 3.6.2014) (εικ. 1) και εντάσσεται στην κατηγορία των πλήρως εξελιγμένων ρωμαϊκών Ωδείων του 2^{ου} αι. μ.Χ. λόγω της αρχιτεκτονικής μορφής που διαθέτει. (Γώγος, 2008)

Το Θέατρον, κατά τον αρχαιολόγο Φ. Βερσάκη, ή αλλιώς Ωδείο αποτελείται από τη σκηνή η οποία ήταν προορισμένη για τους ηθοποιούς και το θέατρον ή κοίλο για τους θεατές. Αποτελούνταν επίσης από την ορχήστρα, τα κλιμακοστάσια και τις πάροδους. (Βερσάκης, 1912:163-173, Γώγος, 2008: 97-119)

Εικ. 1 Μέρος της οπίσθιας πλευράς του τοίχους της πρόσοψης της σκηνής του Ωδείου από την οδό Δ. Αεροπαγίτου και πάνω δεξιά δεσπόζει η Ακρόπολη, φωτ. Ι. Λέκκου

Το **κοίλο** ήταν ημικυκλικού σχήματος με ακτίνα περίπου 38 μ. (http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=6622, τελευταία επίσκεψη 3.6.2014) και

Εικ. 2 Πανοραμική άποψη του Ωδείου Ηρώδου του Αττικού από ΒΑ, φωτ. Ι. Λέκκου

διάμετρο περίπου 92 μ. Οι ημικυκλικές σειρές των εδωλίων οι οποίες ήταν κατασκευασμένες από πεντελικό μάρμαρο βρίσκονταν στην κατωφερή νότια πλευρά της Ακρόπολης. Το αρχιτεκτονικό περιβάλλον του έργου σε συνδυασμό με το φυσικό περιβάλλον τονίζει την ομοιότητα του με την αρχιτεκτονική των ελληνικών θεάτρων (εικ. 2).

Λόγω της επικλινούς επιφάνειας του φυσικού εδάφους της νότιας πλευράς της Ακρόπολης χρησιμοποιήθηκε στο κεντρικό τμήμα σκυρόδεμα με σκοπό την οριζοντίωσή της και την ομαλή εγκατάσταση των εδωλίων. Αντίθετα, στα υψομετρικά χαμηλότερα άκρα του πραγματοποιήθηκαν συμπαγείς επιχώσεις.

Το κοίλο αποτελείται από δυο τμήματα ένα κάτω που χωρίζεται σε πέντε σφηνοειδείς ενότητες (κερκίδες) με 19 σειρές καθισμάτων η κάθε μια και ένα άνω, σε δέκα σφηνοειδείς ενότητες με 13 σειρές καθισμάτων. Τα δυο αυτά τμήματα χωρίζονται μεταξύ τους από έναν οριζόντιο διάδρομο (διάζωμα ή δίοδος) με πλάτος 1,20 μ. Τα τμήματα αυτά ορίζονται κατακόρυφα με στενούς βαθμιδωτούς διαδρόμους, τις κλίμακες. Οι κλίμακες αυτές είχαν ακτινωτή διάταξη. Εξαιρεση αποτελούν οι δύο ακραίες που έρχονται στο ύψος των παρόδων και αποτελούν ευθύγραμμες προεκτάσεις της διαμέτρου της ορχήστρας (εικ. 3).

Στο κάτω τμήμα του Ωδείου βρισκόταν μια ειδική τμηματική σειρά καθισμάτων, την λεγόμενη προεδρία ή πρόεδρα η οποία χωρίζονταν από τις υπόλοιπες κανονικές 18 σειρές εδωλίων. Ο χωρισμός αυτός γινόταν με έναν πλακόστρωτο διάδρομο και μια βαθμίδα όπου ακουμπούσαν τα πόδια τους οι θεατές τις πρώτης σειράς των κανονικών εδωλίων. Το συνολικό πλάτος του ενδιάμεσου τμήματος ανέρχεται στα 0,60 μ. Επιπλέον, η προεδρία έφερε στην πρόσθια πλευρά μικρή βαθμίδα διαστάσεων 0,19 μ. (ύψος) και 0,39 μ. (πλάτος). Η οπίσθια πλευρά από την άλλη έφερε ερεισίνωτο (στήριγμα πλάτης) και στα άκρα κάθε κερκίδας ερεισίχειρα (στήριγματα χεριών), τις βάσεις των οποίων κοσμούσαν πόδια λέοντος. Ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο τόσο για την αρχιτεκτονική, όσο και για την αισθητική εικόνα του κοίλου αποτελεί το γεγονός ότι η τελευταία σειρά των κανονικών εδωλίων του κάτω τμήματος περιβάλλεται σε όλο το μήκος της με ερεισίνωτα και αποτελεί μια μορφή άνω προεδρίας.

Η αρχιτεκτονική λειτουργία του διαζώματος που χώριζε και συγχρόνως ένωνε τα δυο επικλινή μέρη του κοίλου πλαισιώνεται στο οπίσθιο άκρο του από μια σειρά κυβόλιθων διαφορετικού μήκους. Οι κυβόλιθοι μοιάζουν με ορθοστάτες και αποτελούν το κατώτατο όριο του άνω κοίλου. Σύμφωνα με τον αρχαιολόγο Tuckermann το ύψος αυτών (κυβόλιθων) ήταν 0,88 μ. και το πλάτος 1,36 μ.

Περί χωρητικότητας, τώρα, το Ωδείο φαίνεται ότι υποδεχόταν 5000 θεατές.

Εικ. 3 Γενική άποψη της πρόσοψης του Ωδείου Ηρώδου του Αττικού, φωτ. Ι. Λέκκου

Μέρος του οικοδομήματος αποτελεί και η ημικυκλική **ορχήστρα** με ευθύγραμμες προεκτάσεις, δηλαδή πεταλοειδή μορφή. Οι προεκτάσεις αυτές αντιστοιχούν περίπου στο πλάτος των μερικά ανοιχτών παρόδων του (εικ. 3). Η διάμετρος της ορχήστρας ήταν 19 περίπου μ. και η διακόσμηση της, όπως φαίνεται από το αναστηλωμένο δάπεδο ήταν με τετράγωνες πλάκες (0,58 μ. * 0,58 μ.) λευκού και κυανωπού χρώματος σε ρομβοειδή διάταξη. Το πλακόστρωτο δάπεδό της αρχικά πρέπει να είχε μεγαλύτερη ποικιλία χρωμάτων.

Το ίδιο μοτίβο της διακόσμησης συνεχίζεται και στο ευθύγραμμο τμήμα της κατά μήκος του προσκηνίου. Για την εύκολη μετακίνηση και πρόσβαση των θεατών και των ηθοποιών υπήρχαν τα κλιμακοστάσια και οι πάροδοι. Τα δύο αυτά αρχιτεκτονικά μέρη του Ωδείου είχαν ως πρότυπο το σχεδιασμό του ρωμαϊκού θεάτρου.

Από τη μια έχουμε τα κλιμακοστάσια που ένωναν το κοίλο, τον πρώτο όροφο της Στοάς του Ευμένους, και την Ακρόπολη και από την άλλη έχουμε τα κλιμακοστάσια εσωτερικών χώρων. (Γώγος, 2008: 98-114)

Οι πάροδοι (ανατολικοί και δυτικοί) συνέδεαν το κοίλο με το υπόλοιπο κομμάτι του Ωδείου. (βλ. σελ. 3) Η μορφή των δυο παρόδων σε ευθύγραμμες προεκτάσεις της ορχήστρας διακρίνει το κτίσμα σε δυο τμήματα, τα καμαρωτά και τα ανοιχτά, που καθορίζουν το σημείο επαφής της πρόσοψης του προσκηνίου και του αναλημματικού τοίχους του κάτω τμήματος του κοίλου. (Γώγος, 2008: 98-114)

Η οροφή των παρόδων ήταν καμαρωτή και ελαφρώς κεκλιμένη προς το κοίλο και κάθετος προς αυτές υπήρχε ένας επίσης καμαρωτός διάδρομος με οριζόντια στέγη η οποία ήταν ελάχιστα πιο ψηλή του δαπέδου και λόγω αυτού εξισωνόταν η διαφορά με τις βαθμίδες. (Βερασάκης, 1912: 163-173)

Η τεχνοτροπία ενός αναλημματικού τοίχους προέρχεται από την ανάγκη ένεκα της ένταξης του κοίλου με το φυσικό περιβάλλον για να αντέχει τις ισχυρές πλάγιες πιέσεις αυτού (εικ. 4). (Γώγος, 2008: 133)

Τέλος, η μετάβαση των θεατών στο μέρος του κοίλου γινόταν από απλές πύλες στους εξωτερικούς πλάγιους τοίχους στις οποίες κατέληγαν προς το κοίλο πάροδοι.

Η **σκηνή**, ένα καλά σωζόμενο τμήμα του οικοδομήματος αποτελούνταν από τρεις ορόφους με ύψος περίπου 28 μ. Το σχήμα Π που σχηματίζει στο πρόσθιο τμήμα της ήταν κατάλληλο για τις μουσικές εκδηλώσεις στο χώρο του προσκηνίου και είχε ύψος 1,50 μ. Για τη μετάβαση στο προσκήνιο από την ορχήστρα και το υπερυψωμένο λογείο υπήρχαν δυο κλίμακες με πέντε βαθμίδες εκ των οποίων οι τρεις σώζονται σήμερα. (Γώγος, 2008: 114-119)

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι λόγω του ύψους του λογείου δημιουργήθηκε η άνω προεδρία και κάτω προεδρία. Το ύψος του δεν έφερε κανένα πρόβλημα στη θέαση των ατόμων της κάτω προεδρίας γύρω από την ορχήστρα κατά τη διάρκεια των εκδηλώσεων. (Γώγος, 2008:105)

4 Γενική άποψη του Ωδείου Ηρώδου του Αττικού, .Ι. Λέκκου

Η διακόσμηση, τώρα, του προσκηνίου του Ωδείου εξαρτιόταν κάθε φορά από την εκδήλωση που θα παρουσίαζε. Το άνω τμήμα του διέθετε τοξωτά ανοίγματα και το κάτω τριστυλες προστάσεις και διάφορες κόγχες που τοποθετούσαν τα αγάλματα, όπως και στα ρωμαϊκά θέατρα.

(Βερσάκης, 1912:163-173,

http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=6622, τελευταία επίσκεψη

3.6.2014) Για την σταθερότητα των τοίχων του πρόσθιου τμήματος βοηθούσαν τα έξι σωζόμενα βάθρα του κατώτατου τμήματος της σκηνής. Υπήρχε όμως και το μετασκήνιο, ένα είδος στοάς μπροστά από τον εξωτερικό τοίχο της σκηνής.

Σύμφωνα με τον σοφιστή Φιλόστρατο η στέγη του Ωδείου/Θεάτρου ήταν κατασκευασμένη από ξύλο κέδρου, υλικό ιδιαίτερα δαπανηρό εκείνους τους χρόνους. Πάνω στο κομμάτι για το αν υπήρχε στέγη δεν έχουμε αντικειμενικά συμπεράσματα. Ο σοφιστής αναφέρει τον όρο «όροφος». Άλλες μαρτυρίες, όπως το λεξικό της

Σούδας (10^{ος} αι. μ.Χ.), αναφέρουν το Ωδείο ως «θέατρον υπωρόφιον» δηλαδή στεγασμένο θέατρο.

Τα στοιχεία από τα σωζόμενα μέρη βοηθούν στην πιο αντικειμενική ματιά του θέματος. Βέβαια, το πρόβλημα είναι ότι η πολυμορφία του Ωδείου καθιστά δύσκολη την ερμηνεία τους. (Γώγος, 2008:127-128)

Πολιτιστική σημασία

Το Ωδείο αρχικά είχε χτιστεί με σκοπό να γίνονται μουσικές εκδηλώσεις (http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=6622, τελευταία επίσκεψη 3.6.2014)

αφού τα πρωιμότερα χρόνια δεν είχε κατασκευαστεί παρόμοιο οικοδόμημα. Παρόλο αυτά, από ιστορικές μαρτυρίες είναι γνωστό ότι πριν χτίσει ο Ηρώδης ο Αττικός το Ωδείο υπήρχε το Ωδείο του Περικλή που γίνονταν μουσικοί αγώνες και στη συνέχεια το Ωδείο του Αγρίππα που είχε γίνει χώρος φιλοσοφικών διαλέξεων. (Τραυλός, 2005)

Με την εισβολή των Ερούλων στην Αθήνα, το 267 μ.Χ. και την πυρπόληση της πόλης, το Ωδείο καταστράφηκε και έκτοτε δεν οικοδομήθηκε όπως συνέβη αντίθετα με άλλα κτίσματα της εποχής. (http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=6622, τελευταία επίσκεψη 3.6.2014)

Ύστερα από αρκετά χρόνια στο χώρο της Ακρόπολης ξεκίνησαν ανασκαφές και αποκάλυψαν σωζόμενα υπολείμματα από μέρη του κοίλου, της ορχήστρας και των σωζόμενων στοιχείων του πρόσθιου τοίχους, της σκηνής και των κλιμακοστασίων. (Γώγος, 2008: σελ. 114-119)

Η πρώτη ανασκαφική απόπειρα έγινε το 1848 με σκοπό την αποκάλυψη του Ωδείου, το οποίο σύμφωνα με τον Tuckermann είχε καλυφθεί από στάχτη σε όλη την επιφάνεια του κοίλου. Το 1857 έγιναν συστηματικότερες ανασκαφές υπό την επίβλεψη του Κ. Πιπτάκη κατά τις οποίες αποκαλύφθηκε τελείως το Ωδείο του Ηρώδη. Οι ανασκαφές συνεχίστηκαν μέχρι το 1877 από την Αρχαιολογική Εταιρεία. (Βερσάκης, 1912: 163-173)

Με τις αναστηλωτικές επεμβάσεις του Ωδείου μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο έχουμε την ύπαρξη κλιμάκων δεξιά και αριστερά της πρώτης βαθμίδας, με αποτέλεσμα να κάνουν την πρόσβαση των θεατών πιο εύκολη στην πρώτη σειρά των εδωλίων του άνω κοίλου. Η πραγματοποίηση αυτή οριζόταν από το διάζωμα και γινόταν συνολικά από τέσσερις κατώτατες βαθμίδες των ακτινοειδών κλιμάκων. (Γώγος, 2008)

Τις τελευταίες δεκαετίες συνεχίζονται οι προσπάθειες αναστήλωσης του οικοδομήματος και παράλληλα ο χώρος χρησιμοποιείται για καλλιτεχνικές εκδηλώσεις λόγου χάρη συναυλίες, παραστάσεις αρχαίου δράματος κ.α., κυρίως στο πλαίσιο του Φεστιβάλ Αθηνών. Το Ωδείο, το οποίο ανήκει στα ρωμαϊκά χρόνια, είναι από τα ελάχιστα οικοδομήματα που σώζονται και το μοναδικό που χρησιμοποιείται ακόμα και σήμερα με τον ίδιο σκοπό. Στην εικ. 5 φαίνεται η προετοιμασία κάποιας καλλιτεχνικής εκδήλωσης ενόψει του Φεστιβάλ 2014.

Εικ. 5 Κατά τη διάρκεια προετοιμασίας κάποιας καλλιτεχνικής εκδήλωσης, φωτ. Ι. Λέκκου

Το Ωδείο είναι ανοιχτό στο κοινό μόνο κατά τους θερινούς μήνες και αποκλειστικά τις μέρες

που υπάρχει κάποια παράσταση ή εκδήλωση. (<http://www.greekfestival.gr/gr/>, τελευταία επίσκεψη 13.6.2014) Το υπόλοιπο διάστημα το Ηρώδειο παραμένει κλειστό λόγω των αναστηλωτικών εργασιών που πραγματοποιούνται.

1.2 Το ρωμαϊκό ωδείο Πατρών

Ιστορική εξέλιξη

Το ωδείο της Πάτρας χτίστηκε το 2^ο αιώνα μ.Χ. Υπάρχει η άποψη από ερευνητές ότι χτίστηκε τον 1^οαι π.Χ ή το 1^οαι μ.Χ. (Βρεττός, 1998: 116) . Βρίσκεται πάνω σε ένα χαμηλό φυσικό ύψωμα στην άνω πόλη της Πάτρας και περικλείεται από τις οδούς Γερμανού και Σωτηριάδου. (http://www.diazoma.gr/gr/Page_04-01_AT-058.asp , τελευταία επίσκεψη: 12.6.2014) Αποκαλείται ρωμαϊκό λόγω του ότι χτίστηκε στα ρωμαϊκά χρόνια, δεν γνωρίζουμε όμως στα χρόνια ποιου αυτοκράτορα είναι χτισμένο. Υπάρχει η εκδοχή ότι ίσως χτίστηκε στα χρόνια του Αυγούστου, ο οποίος κυβέρνησε από το 27 π.Χ. μέχρι τον θάνατό του το 14 μ.Χ. , στηριζόμενη στην μαρτυρία του Πουκεβίλ (Γάλλος ιατρός, περιηγητής, διπλωμάτης, ιστορικός συγγραφέας, ακαδημαϊκός και

σπουδαίος φιλέλληνας) που αναφέρει πως το Ωδείο φαινόταν ολόκληρο από τα γύρω σπίτια και από τον κήπο του Πρόξενου της Σουηδίας Στράνη. (Τριανταφύλλου, 1995: 2275)

Εικ.1 Αεροφωτογραφία του Αρχαίου Ωδείου της Πάτρας, φωτ. http://www.diazoma.gr/gr/Page_04-01_AT-058.asp

Υπήρχε λοιπόν στην κορυφή του Ωδείου ένα άγαλμα του Απόλλωνα. Σύμφωνα με τον Πausanias έγινε από λάφυρα που κατέλαβαν οι Πατρινοί επειδή ήταν οι μοναδικοί που βοήθησαν τους Αιτωλούς στη μάχη με τους Γαλάτες (279 π.Χ.). Αυτό όμως δεν είναι απόλυτο, καθώς ο Pausanias σε άλλο κεφάλαιο των «Αχαϊκών» αναφέρει πως οι Πατρινοί έχασαν από τους Γαλάτες και έφυγαν από την πόλη μένοντας στα γύρω χωριά και ψάχνοντας για δουλειά.

Το Ωδείο ανακαλύφθηκε τυχαία. Το 1889 έγινε ανασκαφή στο οικόπεδο του Δημήτρη Π. Πατρινού διότι έπρεπε να γίνει επιχωμάτωση σε ένα μέρος στο φράχτη του λιμανιού. Έτσι, έμεινε αφύλαχτο και οι Πατρινοί έσπευσαν να πάρουν τα μάρμαρα για ιδιωτική τους χρήση και αρκετά τα μετέφεραν έξω από την πόλη. Διασώθηκε ο τοίχος που κρατούσε την οροφή, οι τοίχοι της σκηνής, καθώς και οι πάροδοι. Στην ανασκαφή βρέθηκαν ακόμη ρωμαϊκά και βυζαντινά νομίσματα και λυχνάρια πάνω στα οποία βρίσκουμε στα ελληνικά είτε τα ονόματα των καλλιτεχνών είτε των εργαστηρίων που τα κατασκεύαζαν. Στους τοίχους υπήρχαν μέσα στις κόγχες αγάλματα μουσικών και επιφανών ανδρών αλλά δεν έχουν διασωθεί. Σώθηκε ακόμα κάποιο τοίχος στη σκηνή και στο κοίλον αλλά καταστράφηκαν νωρίς. Τέλος βρέθηκαν και τρεις σαρκοφάγοι οι οποίες βρίσκονται εκτεθειμένες στο Ωδείο. (Θωμόπουλος, 1998: 302-303)

Το Ωδείο έμεινε για πολλά χρόνια αναξιοποίητο, όμως στην πορεία βρέθηκαν κάποιοι δήμαρχοι και κάποιοι άξιοι πολίτες που αναγνώρισαν την αξία του κτίσματος και ξεκίνησαν να το συντηρούν πριν αρχίσει να καταρρέει (π.χ. ο Γ. Αναστασόπουλος το 1938 και ο αρχαιολόγος Ν. Ζαφειρόπουλος το 1957).

Το 1958, ο Ι. Βασιλείου, αρχιτέκτονας και λογοτέχνης, ο οποίος είχε βάλει στόχο από τα φοιτητικά του χρόνια να κάνει την αναστήλωση του Ωδείου, αναφέρει τα εξής: «όταν έφευγα εκείνο το πρωί από το πολυερειπωμένο Αρχαίο Ωδείο, το αποχαιρέτησα δίνοντας σιγανά μια απαραβίαστη υπόσχεση και σ' αυτό και στον εαυτό μου. Αν κάνω κάτι στη ζωή μου, να έρθω μια μέρα να το αναστηλώσω, όπως ήταν στην παλιά εποχή...»

Τριάντα εννιά χρόνια μετά πραγματοποίησε την υπόσχεση του. Οι εργασίες ξεκίνησαν το 1958 και συνεχίστηκαν ως το 1963. (Βρεττός, 1998: 118) Αναφέρει επιπλέον: «Πήγα το πρωί της Μεγάλης Παρασκευής, να δω για πρώτη φορά το αρχαίο ρωμαϊκό μνημείο. Βρισκόταν στο κέντρο ενός οικοδομικού τετραγώνου. Τότε τα ολόγυρα σπίτια δεν το άφηναν να φαίνεται ούτε από την οδό Γερμανού, ούτε από κανένα άλλο δρόμο. Η πρώτη εντύπωση ήταν τελείως απογοητευτική. Όσα είδα μου φάνηκαν με κατάπληξη πολύ λιγότερα από το μεγαλόπρεπο κτιριακό συγκρότημα που είχα πλάσει στη φαντασία μου. Δεν υπήρχαν παρά ερειπωμένα και γκρεμισμένα κτίσματα με ακαθόριστη μορφή. Εδώ και εκεί φαινόταν κομμάτι από κυκλικούς κλιμακωτούς τοίχους. Θλιβερά απομεινάρια από ειδώλια που αποτελούσαν κάποτε τις ωραίες μαρμάρινες κερκίδες και ακτινωτές σκάλες. Όλα πνιγμένα σε άγρια βλάστηση, σε σωρούς από πέτρες και χώματα». (Γεωργοπούλου- Σαράντη: Σελ.24(Βιβλίο του Δασκάλου)

Εικ.2 Το αρχαίο ωδείο της Πάτρας πριν την αναστήλωση, τέλη του 20^{ου} αιώνα, φωτ. Γεωργοπούλου- Σαράντη: σελ 4 (βιβλίο του μαθητή)

Αρχιτεκτονική του ρωμαϊκού Ωδείου Πατρών

Εικ. 3 ,φωτ. Κ. Ζούλα

Το Ωδείο έχει ημικυκλική κάτοψη και είναι αυτόνομο στο χώρο, δεν ακουμπά δηλαδή στην πλαγιά του λόφου. Παρατηρούμε ότι τα περάσματα προς την ορχήστρα, οι πάροδοι, είναι στεγασμένες και συνδέουν τη σκηνή με το κοίλο, όπου υπάρχουν θολωτές κατασκευές που του προσφέρουν στήριξη. Το υλικό που έχει χρησιμοποιηθεί για την κατασκευή του είναι μάρμαρα και πλίνθος. Η πλίνθος είναι τούβλο που έβαζαν τότε οι Ρωμαίοι στα κτίσματα τους.

Η διάμετρος της ημικυκλικής ορχήστρας είναι 8,9 μέτρα, όμως δεν γνωρίζουμε αν υπήρχαν χαμηλές ημικυκλικές σειρές σκαλοπατιών για τα τιμητικά καθίσματα καθώς έχει υποστεί ολοκληρωτική αναστήλωση. Ακόμη, είναι άγνωστο αν έχει υποστεί μετατροπές για να γίνει κολυμβητική δεξαμενή ή αρένα αν και δίπλα στο θέατρο υπάρχει ένας χώρος ειδικά διαμορφωμένος για τις μονομαχίες και τα άγρια θηρία. Όσον αφορά το σύστημα αποχέτευσης, λειτουργεί ως τις μέρες μας υπόγεια.

Γύρω σχεδόν από την ορχήστρα υπάρχει το κοίλο, δηλαδή οι θέσεις των θεατών, τα καθίσματα. Το κοίλο έχει διάμετρο 47,5 μέτρα και αποτελείται από το διάζωμα (*praescinctio*), δηλαδή ένα διάδρομο που ακολουθεί το σχήμα του κοίλου. Το λεγόμενο *ima cavea* (κάτω κοίλο) βρίσκεται κοντά στη σκηνή και είχε σωθεί από όταν ανακαλύφθηκε το Ωδείο. Οι κερκίδες του κοίλου χωρίζονται σε τέσσερα τμήματα με τα δύο ακρινά να είναι πιο στενά από τα μεσαία. Περιλάμβανε 16 σειρές ειδωλίων στα άκρα της κάθε μιας υπήρχε μαρμάρινο διακοσμητικό στοιχείο με τη μορφή λεοντόπαρδου.

Το *ima cavea* (πάνω κοίλο) είναι αναστηλωμένο, αφού δεν άντεξε στο πέρασμα του χρόνου και κατέρρευσε όπως και το πάνω μέρος του εξωτερικού τοίχου του Ωδείου. Τέλος υπάρχουν τα *vomitoria*, τρεις θολωτά στεγασμένες δίοδοι

(περάσματα), απ' όπου οι θεατές μπορούσαν να βγουν έξω, ώστε να μη συνωστίζονται στις παρόδους και την ορχήστρα και να κινούνται πιο άνετα μέσα στο χώρο.

Εικ.4 Το κοίλο του Ωδείου, Φωτ: Κ. Ζούλα

Οι πάροδοι ήταν στεγασμένα περάσματα προς την ορχήστρα. Το δάπεδο τους ήταν στρωμένο με μαρμάρινες πλάκες που έχουν κατηφορική κλίση. Τα tribunalia που βρισκόταν πάνω από τις παρόδους ήταν ιδιωτικά θεωρία για εξέχοντα πρόσωπα.

Εικ.5 Το πίσω μέρος της σκηνής Φωτ. Κ. Ζούλα

Η σκηνή του Ωδείου (scaena) έχει ορθογώνιο σχήμα μήκους 47,5μ. και πλάτους 12,8μ. και χωρίζεται από ένα μακρόστενο τοίχο σε δύο μέρη, το προσκήνιο και το πίσω μέρος της σκηνής που ονομάζεται scaene frons. Το προσκήνιο είναι το σημείο όπου εμφανιζόντουσαν οι ηθοποιοί, οι μουσικοί κλπ. Ο τοίχος πρέπει να ήταν

πλούσια στολισμένος αλλά, λόγω του ότι οι κάτοικοι της Πάτρας είχαν πάρει πολλά μαρμάρινα τμήματα, δεν είναι σίγουρη η αναπαράσταση του. Υπάρχουν τρεις πύλες, μια κεντρική και δύο ακρινές. Προς τη μεριά της ορχήστρας και του κοίλου υπάρχουν 8 κόγχες χαμηλά και 12 ψηλά όπου υπήρχαν αγάλματα. Το προσκήνιο περιείχε σίγουρα στέγη για την καλύτερη ακουστική του χώρου αλλά και για την προστασία των μουσικών και των ηθοποιών από τις άσχημες καιρικές συνθήκες.

Προκειμένου να ελευθερωθεί το μνημείο απαλλοτριώθηκαν τα γύρω κτήματα και έτσι βρίσκεται στο κέντρο σχεδόν του τετραγώνου. Όπως τα περισσότερα ρωμαϊκά θέατρα, έτσι και της Πάτρας, είναι χτισμένο κοντά στην αγορά ή του forum της πόλης, που είναι το κέντρο της πολιτιστικής και της κοινωνικής ζωής μιας πόλης. Το μεγαλύτερο μέρος του Ωδείου έχει υποστεί αναστήλωση. Σήμερα διακρίνεται το αρχαίο τμήμα αλλά θεωρείται ότι με το πέρασμα των χρόνων δεν θα είναι εύκολα αντιληπτό. Το αρχαίο Ωδείο είναι μεν χτισμένο στα ρωμαϊκά πρότυπα, αλλά έχουν διατηρηθεί οι αξίες του ελληνικού παρελθόντος.

Εικ.6 Ο τοίχος της σκηνής, Φωτ. Κ. Ζούλα

Το Ωδείο έχει υποστεί αρκετές καταστροφές στο πέρασμα των χρόνων. Καταχώθηκε και οι πατρινοί έκαναν άλλα κτίσματα πάνω του χωρίς να το γνωρίζουν. Παρόλες τις φθορές του χρόνου το Ωδείο σήμερα χρησιμοποιείται για διάφορες εκδηλώσεις. Η διαχρονικότητα του εξυπηρετεί αρκετά λόγω του ότι η ακουστική του και η χωρητικότητά του είναι κατάλληλες για τις εκδηλώσεις. Υπολογίζεται ότι φιλοξενεί περίπου 2.300 άτομα. (Γεωργοπούλου- Σαράντη:24-29(Βιβλίο του Δασκάλου)

1.3 Το Ωδείο του Ηρώδου του Αττικού και το αρχαίο Ωδείο Πάτρας: μνημεία με παράλληλη χρήση και περιεχόμενο

Η λειτουργία, η αισθητική και η αρχιτεκτονική μορφή είναι τα στοιχεία που κάνουν ιδιαίτερα τα δυο μνημεία. Ο οικοδομικός τύπος του 2^{ου} αι. μ.Χ. στον οποίο ανήκουν αμφότερα, (Ρωμαϊκή εποχή) αποτελεί συνέχεια της ελληνικής και ρωμαϊκής αρχιτεκτονικής των ανοιχτών θεάτρων, διαθέτουν, όμως, και καινοτομίες, όπως η προσθήκη κλιμακοστασίων.

Μελετώντας προσεκτικά την αρχιτεκτονική μορφή των δυο Ωδείων είναι εμφανή κοινά χαρακτηριστικά αφενός η ημικυκλική κάτοψη τους και αφετέρου η σημαντική χωρητικότητα του κοίλου τους σε θεατές. Επιπλέον, μάλιστα όπως προαναφέρθηκε, ο Πausanias κάνει λόγο γι'αυτά στο έβδομο βιβλίο του (Αχαϊκά) συγκρίνοντάς τα και αποκαλώντας τα ως τα ωραιότερα αρχιτεκτονήματα που υπάρχουν στην Ελλάδα.

Τέλος, ο ρόλος των δυο Ωδείων στους ρωμαϊκούς χρόνους ήταν η διεξαγωγή μουσικών εκδηλώσεων. Σήμερα, συνεχίζουν την προγενέστερη λειτουργία τους και μάλιστα αυτή εμπλουτίζονται με παραστάσεις αρχαίου δράματος, εκδηλώσεις και διαφόρων ειδών παραστάσεις.

Τα κοινά αυτά στοιχεία θα πρέπει να αποτελέσουν μια βάση ώστε να σχεδιαστεί μια εκπαιδευτική δράση με παράλληλη χρήση και περιεχόμενο στα δύο Ωδεία. Πολύ σημαντικό στοιχείο είναι ότι το Ωδείο της Πάτρας είναι επισκέψιμο από το κοινό (άρα οι δυνατότητες κατά την επίσκεψη στο χώρο είναι περισσότερες), ενώ το Ωδείο Ηρώδου του Αττικού δεν είναι επισκέψιμο λόγω των αναστηλωτικών εργασιών, αλλά ορατό από το βράχο της Ακρόπολης ή από τη Διονυσίου Αεροπαγίτου. Επομένως, αιτιολογείται η παράλληλη και συμπληρωματική χρήση.

Στόχοι του εκπαιδευτικού προγράμματος, το οποίο θα απευθύνεται σε μαθητές δημοτικού, είναι:

- Να κατανοήσουν τα παιδιά ότι οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, όπως το θέατρο και η μουσική, ήταν αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής των αρχαίων Ελλήνων όχι μόνο στις μεγάλες πόλεις, όπως αυτή των Αθηνών, αλλά και σε μικρότερες, όπως της Πάτρας.
- Να αντιληφθούν τους λόγους για τους οποίους κατασκευάστηκαν τέτοιου είδους αρχιτεκτονήματα, τα οποία χρησιμοποιούνται ακόμα και στις μέρες μας
- Να διαπιστώσουν τα παιδιά, μέσω της διάδρασης, τόσο τη χρήση όσο και τη λειτουργία των δύο Ωδείων στο τότε και στο σήμερα

1. Η μουσειοπαιδαγωγική: θεωρητικό υπόβαθρο και εφαρμογές

2.1 Ορισμός της μουσειοπαιδαγωγικής

Η καθιέρωση του όρου μουσειοπαιδαγωγική ξεκίνησε ουσιαστικά από τον 18^ο αιώνα και μετά όπου η ανάγκη για μάθηση στο χώρο του μουσείου άρχισε να αναγνωρίζεται. Για να γίνει όμως κατανοητό το πώς η μουσειοπαιδαγωγική ξεκίνησε να απασχολεί όλο και περισσότερο τα μουσεία και να αποκτά σταδιακά μεγαλύτερη αξία θα πρέπει να γίνει μια μικρή αναδρομή στην ιστορία του μουσείου. (Νικονάνου, Ν., 2010: 23)

Η αφετηρία του θεσμού του μουσείου ξεκινάει από την αρχαιότητα με τη συγκέντρωση και φύλαξη των αντικειμένων με διαφορετικό σκοπό σε κάθε ιστορική φάση. Όμως, από την περίοδο της Αναγέννησης (μέσα 15^{ου} και 16^{ου} αιώνα) οι συλλογές μετατρέπονται σε ιδιωτικές και συλλέγονταν αντικείμενα με βάση αισθητικά κριτήρια. Η τάση αυτή οδήγησε τους συλλέκτες να στραφούν στις ελληνικές και ρωμαϊκές αρχαιότητες. Σκοπός των συλλογών ήταν το κύρος και η αίγλη των ιδίων, ενώ ήταν προσβάσιμες μόνο από τους φιλοξενούμενους τους. Κατά τον 16^ο και 17^ο αιώνα οι ερευνητές αναγνωρίζουν στους επισκέπτες την πρόθεση για μάθηση των αντικειμένων καθώς οι ίδιες οι συλλογές αποτελούσαν κυρίως χώρους έρευνας. (Νικονάνου, Ν., 2010: 24-27)

Από το 19^ο αιώνα τα μουσεία γίνονται πιο προσιτά στο κοινό (Νικονάνου, Ν., 2010: 34-38). Η περίοδος του Διαφωτισμού αποτελεί μια κατάσταση μεταβολών στους κοινωνικούς θεσμούς, ενώ πρωταρχικό μέλημα είναι η γνώση του κόσμου. Φιλόσοφοι της εποχής όπως ο Locke, ο Rousseau, ο Bacon υποστηρίζουν την κατανόηση της γνώσης μέσω των αντικειμένων καθώς και της προσωπικής επαφής με αυτά. Ως εκ τούτου απορρέει το συμπέρασμα ότι η περίοδος αυτή θέτει τις βάσεις για την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού χαρακτήρα του μουσείου. (Νικονάνου, Ν., 2010: 28-30) Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι το μουσείο του Λούβρου και το Βρετανικό μουσείο, ενώ από τα μέσα του 18^{ου} και κυρίως κατά τον 19^ο αιώνα αναπτύσσεται συστηματικότερα η διαχείριση των μουσειακών συλλογών. (Νικονάνου, Ν., 2010: 33-34, 37-38)

Γνώση και μάθηση μέσω των αισθητικών κριτηρίων είναι τα χαρακτηριστικά που απασχολούν τα μουσεία τον 19^ο αιώνα. Οι πρώτες Διεθνείς εκθέσεις, που ξεκίνησαν το 1851 στο Λονδίνο, επιχείρησαν να ενημερώσουν το κοινό δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στον τρόπο παρουσίασης των συλλογών με στόχο την προσέλκυση επισκεπτών.

Η μορφή που είχαν πλησίαζε περισσότερο στα σημερινά «παζάρια». Κάθε χώρα συγκέντρωνε τα επιτεύγματα της στην επιστήμη και τα παρουσίαζε στον κόσμο. Για να γίνει πιο ελκυστική η προβολή τους, έδιναν ιδιαίτερη έμφαση στη σκηνογραφία δηλαδή, την κατάλληλη γι αυτούς θέση των αντικειμένων με σκοπό να τα αναδείξουν καλύτερα. Έτσι, οι εκθέσεις αποτελούσαν έναν συνδυασμό ενημέρωσης και ψυχαγωγίας. Βασικός όμως, στόχος τους ήταν η εξέλιξη της οικονομίας, και κατ' επέκταση του εμπορίου, και της τεχνολογίας.

Οι Διεθνείς εκθέσεις αποτέλεσαν έναυσμα για τη δημιουργία νέων τύπων μουσείων όπως τα τεχνικά, τα υπαίθρια, των εφαρμοσμένων τεχνών και τα τοπικά. Από εκείνη την περίοδο και μετά η φιλοσοφία που επικράτησε ήταν η προσέλκυση κοινού με τη βοήθεια του τρόπου προβολής των αντικειμένων. Ομοίως, η «τέχνη για την τέχνη δεν έχει καμιά σημασία» όπως υποστήριξε ο Proudhon. Οι απόψεις αυτές καθόρισαν την ίδρυση των τεχνικών μουσείων. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι, οι προαναφερθείσες κατηγορίες συνδέθηκαν με την εκπαίδευση, δίνοντας τη δυνατότητα σε φοιτητές να μελετήσουν τα επιτεύγματα της επιστήμης και της τεχνολογίας ή και να πάρουν ιδέες από αυτά.

Η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ μουσείου και σχολείου θα απασχολήσει πολύ περισσότερο τα επόμενα χρόνια ενώ προετοιμάζονται ταυτόχρονα, σημαντικές μεταβολές στο χώρο της παιδείας . (Νικονάνου,Ν.,2010: 35-38)

Φτάνοντας στον 20^ο αιώνα και σύμφωνα με τις κατηγορίες μουσείων που αναπτύχθηκαν εκείνη την περίοδο (τεχνικό, παιδικό μουσείο) τα χαρακτηριστικά που τη διέπουν είναι η επικοινωνία με το κοινό και κατά συνέπεια η εκπαιδευτική δράση, (Νικονάνου,Ν.,2010: 49)η προώθηση της γνώσης και της μάθησης μέσω των αντικειμένων και όλα αυτά με βιωματικό τρόπο. Σκοπός των μουσείων είναι η πιο στενή σχέση μουσείου-σχολείου. (Νικονάνου,Ν.,2010: 52-53)

Τα τελευταία χρόνια, όμως, η μουσειοπαιδαγωγική αποκτά μια πιο καθολική έννοια καθώς δεν έχει να διαχειριστεί μόνο το κομμάτι που αφορά τον υλικό πολιτισμό που βρίσκεται εντός των πυλών του μουσείου, αλλά και τον άυλο και υλικό πολιτισμό του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος καθώς με την αυξανόμενη δημιουργία μουσείων και το ενδιαφέρον για την πολιτιστική κληρονομιά ο όρος μουσείο διευρύνεται εσωκλείοντας αρχαιολογικούς χώρους, βοτανικούς κήπους, περιβαλλοντικά πάρκα και γενικότερα κάθε είδους περιβάλλοντα που αφορούν τον πολιτισμό. (Νικονάνου,Ν.,2010: 16)

Ανακεφαλαιώνοντας, λοιπόν, αντικείμενο της μουσειοπαιδαγωγικής τα τελευταία χρόνια είναι η αξιοποίηση της γνώσης που προσφέρεται σε ένα διευρυμένο κοινό με βιωματικό τρόπο, μέσω των εκπαιδευτικών δράσεων. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της επικοινωνίας, του διαλόγου και της αξιολόγησης που παρέχει η μουσειοπαιδαγωγική και τον κατάλληλο σχεδιασμό, την οργάνωση και την παρουσίαση που παρέχει η μουσειολογία με στόχο την καλλιέργεια της προσωπικότητας των ατόμων, την ανάπτυξη των ικανοτήτων και την κατανόηση του ευρύτερου πολιτισμικού περιβάλλοντος. (Νάκου,Ελ.,2001: 177,183)

Καθιέρωση της μουσειοπαιδαγωγικής ως επιστημονικού κλάδου

Η μουσειοπαιδαγωγική συγκροτήθηκε σε επιστημονική κατεύθυνση κατά τον 20^ο αιώνα και κυρίως μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου καθώς τα ευρωπαϊκά μουσεία άρχισαν να ασχολούνται συστηματικά με τον εκπαιδευτικό της ρόλο. (Νικονάνου,Ν.,2010: 53)

Σημείον γεγονός υπήρξε η ίδρυση του ICOM (International Council of Museums) το 1946 στο Παρίσι υπό την αιγίδα της Unesco με στόχο τον καθορισμό βασικών λειτουργιών των Μουσείων και των καθηκόντων των εργαζομένων. (<http://network.icom.museum/icom-greece/>, τελευταία επίσκεψη 14/9/2014) Το 1948 πραγματοποιήθηκε η πρώτη γενική συνέλευση κατά την οποία ορίστηκαν 12 επιτροπές, αντίστοιχες με τις θεματικές των μουσείων, ανάμεσα τους και μια επιτροπή για θέματα εκπαίδευσης και πολιτιστικής δράσης, η CECA (Committee of Education and Cultural Action) και μια ομάδα εργασίας για παιδικά μουσεία. (Νικονάνου,Ν.,2010: 53)

Τη δεκαετία του 60' και του 70' η Μ. Βρετανία και η Γερμανία στόχευαν στην ανάπτυξη της εκπαίδευσης στα μουσεία. Στην περίπτωση της Μ. Βρετανίας υπήρχαν εκπαιδευτικά τμήματα που αναλάμβαναν την οργάνωση της εκπαιδευτικής πολιτικής του μουσείου και την περίπτωση της Γερμανίας τα λεγόμενα μουσειοπαιδαγωγικά κέντρα που ασχολούνταν συγκεντρωτικά με τις μουσειοπαιδαγωγικές δραστηριότητες περισσότερων ιδρυμάτων. (Νικονάνου,Ν.,2010:54-55)

Για την διεξαγωγή των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων υπάρχει εξειδικευμένο προσωπικό από διάφορες ειδικότητες που αποσκοπεί στη συνεργασία μεταξύ τους και την ανάπτυξη εκπαιδευτικών δράσεων. Η αλήθεια είναι ότι η μουσειοπαιδαγωγική αντιμετωπίζεται ως σήμερα με δυσπιστία από τις άλλες ειδικότητες του μουσείου, καθώς δε μπορεί να λειτουργήσει αυτόνομα. Ωστόσο, κρίνεται απαραίτητη η συνεργασία των διαφόρων επιστημονικών κλάδων του μουσείου για το σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός πραγματικά επιτυχημένου εκπαιδευτικού προγράμματος.

Επιπροσθέτως, η μουσειοπαιδαγωγική είναι κομμάτι της επικοινωνίας και προωθεί την εξωστρέφεια του μουσείου με αποτέλεσμα να εμπλουτισμό της και τη βελτίωσή της ως επιστήμης. (Νικονάνου,Ν.,2010: 55)

Η δεκαετία του 60' και του 70' θα λέγαμε ήταν η αρχή ώστε το μουσείο να επικεντρωθεί στον εκπαιδευτικό τομέα με σκοπό τη δημιουργία εκπαιδευτικών τμημάτων. Έτσι, αρχίζουν δειλά να συζητιούνται θέματα που αφορούν τη μόρφωση, δίνεται προτεραιότητα στον πολιτισμό και γενικά υιοθετούνται εναλλακτικοί τρόποι και μέθοδοι για την εκπαίδευση στο μουσείο. (Νικονάνου,Ν.,2010: 56)

Στην πράξη τώρα, οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες που αφορούν τις σχολικές τάξεις δεν απευθύνονται μόνο στους μαθητές αλλά και στους εκπαιδευτικούς με εκπαιδευτικό υλικό και επιμορφωτικές δραστηριότητες που βασίζονται στις συλλογές του μουσείου και στη συμμετοχή των αισθήσεων περνώντας έτσι στην εφαρμογή της μουσειοπαιδαγωγικής.

Η ιδιαίτερη όμως άνθισή της στο χώρο της μάθησης άρχισε από το 1970 και μετά καθώς η ανάγκη διαφορετικών χώρων μάθησης και η τάση των μουσείων για εκδημοκρατισμό είχε ως αποτέλεσμα το άνοιγμα σε περισσότερες ομάδες κοινού. (Νικονάνου,Ν.,2010: 57)

Το 1970 -1980 οι εκθεσιακές ενότητες διαμορφώνονταν έτσι ώστε να λειτουργήσουν ως χώροι μάθησης ενσωματώνοντας μπιχαβιοριστικά στοιχεία. Η επιτυχία του μουσείου οφειλόταν στη γνώση που έχουν λάβει οι επισκέπτες από αυτό και στο αν ανταποκρίθηκαν επαρκώς στη διδακτική μορφή των ενοτήτων του μουσείου. (Νικονάνου,Ν.,2010: 58)

Η τελική διαμόρφωση της μουσειοπαιδαγωγικής που ακολουθείται μέχρι και σήμερα ξεκινάει από τη δεκαετία του 90' και ύστερα όπου η εμπειρία, η ψυχαγωγία και η επικοινωνία αποτελούν πρωταρχικό μέλημα του μουσείου αφήνοντας πίσω το παραδοσιακό μοντέλο των προηγούμενων δεκαετιών. (Νικονάνου,Ν.,2010: 62)

Επιρροές στη μουσειοπαιδαγωγική επιστήμη

Λειτουργώντας παράλληλα με το μουσείο έχει ως βασικό σκοπό την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, αλλά και την επικοινωνία με το κοινωνικό σύνολο. (Νάκου,Ει.,2001: 125) Πιο συγκεκριμένα, η μουσειοπαιδαγωγική περνάει από την μάθηση στην εμπειρία και την ψυχαγωγία. Με την βοήθεια των συλλογών και των νέων τεχνολογιών διαμορφώνονται εκπαιδευτικά προγράμματα που απευθύνονται σε όλες τις ομάδες κοινού και σκοπεύουν στην ενεργό συμμετοχή του καθένα στον ελεύθερο χρόνο τους.

Μια από τις ομάδες κοινού που απασχολεί τη μουσειοπαιδαγωγική τον 21^ο αιώνα είναι οι μαθητές διαφορετικών ηλικιών. Τα μουσεία διαμορφώνουν εκπαιδευτικά προγράμματα με σκοπό την εξερεύνηση και ανάδειξη ενός ή περισσότερων εκθεμάτων. (Νικονάνου,Ν.,2010: 17)

Με την πάροδο των χρόνων τα μουσεία κατ' επέκταση και η μουσειοπαιδαγωγική διαμορφώθηκαν και δέχτηκαν επιδράσεις αντίστοιχα, εξαιτίας των διάφορων κοινωνικών, πολιτισμικών, πολιτικών και πνευματικών αλλαγών που επηρέασαν τα σημερινά δεδομένα. Η μουσειοπαιδαγωγική, λειτουργώντας ως ξεχωριστός κλάδος, επικεντρώθηκε στην επικοινωνία και στη σχέση της με το κοινό καθώς και στην αλληλεπίδραση τους. (Νικονάνου,Ν.,2010: 23-24)

Που αποσκοπεί η μουσειοπαιδαγωγική σήμερα

Από τον 18^ο αιώνα, περίοδος του Διαφωτισμού, το ενδιαφέρον των μουσείων επικεντρώνεται στη μάθηση που προσφέρουν τα αντικείμενα στο ευρύ κοινό. Η ανάπτυξη αυτής της ιδέας διαμόρφωσε τα σύγχρονα μουσεία. (Νικονάνου,Ν.,2010: 30)
Οι συλλογές αποκτούν συμπληρωματικό ρόλο και βοηθούν στη διεξαγωγή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων με σκοπό να παρουσιάσουν στον επισκέπτη την υλική και οπτική διάσταση των εκθεμάτων, ενώ βασικό εργαλείο αποτελεί ο διάλογος και η επικοινωνία. (Νάκου,Ελ.,2001: 125-126)

Τα μουσεία απευθύνονται σε όλες τις κοινωνικές ομάδες κοινού ανεξαρτήτως ηλικίας, κοινωνικής και εθνικής προέλευσης, οικονομικής επιφάνειας, μόρφωσης, ενδιαφερόντων και ικανοτήτων. (Νάκου,Ελ.,2001: 183, Οικονόμου, Μ.,2003: 79) Παρόλα αυτά επικεντρώνονται στη σχέση τους με το σχολείο καθώς επιδιώκουν να το φέρουν πιο κοντά στους πολιτιστικούς χώρους με την ευρύτερη έννοια. (Νάκου,Ελ.,2001: 127) Η επιδίωξη αυτή πραγματοποιείται μέσω του βιωματικού τρόπου και με τη βοήθεια εξειδικευμένου προσωπικού για τη σωστή ροή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

(Νάκου,Ελ.,2001: 202) Σκοπός της μουσειοπαιδαγωγικής είναι η καλλιέργεια κριτικής σκέψης, η ανάπτυξη των ικανοτήτων και τα διάφορα ερεθίσματα (π.χ. αισθητικά) που μπορεί να λάβει ο καθένας διαφορετικά.

Ωστόσο, ο ρόλος της μουσειοπαιδαγωγικής προκύπτει από τη σχέση της μουσειολογίας και της μουσειοπαιδαγωγικής. (Νάκου,Ελ.,2001: 183) Ο καλός σχεδιασμός της έκθεσης από τη μια και η σωστή «εκμετάλλευση» του εκπαιδευτικού υλικού από την άλλη διευκολύνει τη μετάδοση της γνώσης στο κοινό. (Νάκου,Ελ.,2001: 177)

Η έννοια της μουσειοπαιδαγωγικής στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα οι πρώτες προσπάθειες ξεκίνησαν στα τέλη της δεκαετίας του 70' από το Μουσείο Μπενάκη που ενσωμάτωσε εκπαιδευτικά προγράμματα για σχολεία, ενώ

λίγα χρόνια αργότερα εκπαιδευτικά προγράμματα αρχίζουν και από το Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα – Μουσείο Β. Παπαντωνίου στο Ναύπλιο.

Το 1985, το Υπουργείο Πολιτισμού αναλαμβάνει το συντονισμό και το σχεδιασμό των εκπαιδευτικών δράσεων σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, ενώ στις αρχές της δεκαετίας του 90' δημιουργεί εκπαιδευτικές εκθέσεις με σκοπό να έρθει πιο κοντά το μουσείο με το σχολείο. Εκείνο όμως που ξεχωρίζει είναι ότι αναλαμβάνει να παρουσιάσει εκθεσιακό υλικό σε περιοχές οι οποίες είναι απομακρυσμένες από τα αστικά κέντρα. Την ίδια περίοδο ιδρύεται το Κέντρο Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων με σκοπό την επιμόρφωση των αρχαιολόγων σε θέματα εκπαίδευσης και την υλοποίηση αυτών.

Ένα χρόνο μετά εκπαιδευτικά προγράμματα αρχίζουν και στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, ενώ στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης ξεκινούν μαθήματα μουσειακής εκπαίδευσης. Με την πάροδο των χρόνων ακολουθούν και άλλα μουσεία εκπαιδευτικά προγράμματα και νέοι τρόποι προσέγγισης του κοινού. Σημαντική είναι η δημιουργία μουσειοσκευών από το Κοινοτικό Μουσείο στις Μηλιές Πηλίου δείχνοντας ευαισθητοποίηση και από άλλου είδους μουσείο.

Σημαντικό ρόλο όμως στην ανάπτυξη της μουσειοπαιδαγωγικής έπαιξε το ελληνικό τμήμα της ICOM (ιδρύθηκε το 1983) και στόχευε στην αλληλοενημέρωση και την ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των ιδρυμάτων που αφορούσαν τα εκπαιδευτικά προγράμματα. Παράλληλα, διοργανώθηκαν εκδηλώσεις και σεμινάρια για συζητήσεις μεταξύ των φορέων.

Επιπρόσθετα, αξίζει να σημειωθεί ότι η ICOM σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού, το Υπουργείο Παιδείας, τους φορείς Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τις κατά τόπους Διευθύνσεις Εκπαίδευσης οργάνωναν σεμινάρια με θέμα τις σχέσεις σχολείου- μουσείου.

Μέχρι τα μέσα του 1990 όλο και περισσότερα μουσεία εκτός των αστικών κέντρων αναλαμβάνουν εκπαιδευτικές δραστηριότητες προσεγγίζοντας έτσι τα σχολεία. Παράλληλα διοργανώνονται και άλλες εκδηλώσεις όπως οι Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Τη δεκαετία του 90' υλοποιείται το πρόγραμμα «ΜΕΛΙΝΑ: Εκπαίδευση και Πολιτισμός». Το πρόγραμμα αυτό είναι ένα αρκετά εμπειριστατωμένο εκπαιδευτικό υλικό για μαθητές και εκπαιδευτικούς που αφορά τους πολιτιστικούς χώρους της Ελλάδας και χρησιμοποιείται προς μελέτη των ατόμων του μουσείου.(Νικονάνου,Ν.,2010: 62-71)

2.2 Τάσεις στη Μουσειοπαιδαγωγική Επιστήμη και Σύγχρονη Μουσειοπαιδαγωγική Προσέγγιση

Παραδοσιακό- Μοντέρνο- Μεταμοντέρνο

Η Μουσειοπαιδαγωγική σήμερα βλέπει τη μάθηση ως εξατομικευμένη διαδικασία μέσα από διανοητικές ψυχικές και πρακτικές δραστηριότητες.

Οι παραδοσιακές αντιλήψεις της Μουσειοπαιδαγωγικής θεωρούσαν την πραγματικότητα- γνώση απλή και δεδομένη και γι αυτό μπορεί να γίνει γνωστή. Η αντικειμενική αλήθεια συνδέεται με τη γνώση.

Από την άλλη, οι μοντέρνες επιστημονικές προσεγγίσεις θέλουν την αλήθεια να μην είναι απόλυτη αλλά πολύπλευρη και σύνθετη. Αντίστοιχα και η γνώση.

Οι μεταμοντέρνες παιδαγωγικές αντιλήψεις βλέπουν την πραγματικότητα από διαφορετικές οπτικές γωνίες. Κάθε παιδί μέσα από συγκεκριμένο εννοιολογικό σύστημα και λεξιλόγιο κατασκευάζει τις δικές του αλήθειες και αναπτύσσει το δικό του κριτικό λόγο μέσα σε πλαίσια ισοτιμίας.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι οι παραδοσιακές αντιλήψεις θεωρούν ότι η μάθηση είναι ένα έτοιμο αγαθό, απόλυτο, το γνωστικό αντικείμενο κυριαρχεί. Αντίθετα, οι μοντέρνες θεωρούν ότι η μάθηση χρειάζεται τη διανοητική και κοινωνική διαδικασία. Χρειάζεται καλή συνεργασία παιδαγωγού και μαθητευόμενου. Στις μεταμοντέρνες η γνώση είναι αρκετά συγκροτημένη διαδικασία και οι μαθητές προσπαθούν να αναπτύξουν τις ιδέες τους. (Νάκου,Ει.,2001: 186-188)

Έτσι και η μουσειοπαιδαγωγική σήμερα έχει πάρει στοιχεία απ' τα τρία μοντέλα (Παραδοσιακό- Μοντέρνο- Μεταμοντέρνο) και προσπαθεί να κάνει το μαθητή ένα αυτόβουλο άτομο μέσα από μια ευχάριστη διαδικασία μάθησης. Σκοπός είναι να πάρει την υπάρχουσα γνώση και με τη συμβολή του Μουσειοπαιδαγωγού να ανακαλύψει μόνος του την αλήθεια. Επικεντρώνεται στο κάθε άτομο ξεχωριστά. Μέσα από συζήτηση και ψυχαγωγία βοηθάει το άτομο όχι μόνο να μάθει αλλά και να σκέφτεται, αναπτύσσοντας τη δική του κρίση και τις δικές του ιδέες

Εκπαιδευτικές Προσεγγίσεις

Σκοπός της Μουσειοπαιδαγωγικής επιστήμης είναι να σχεδιάζει, να διαμορφώνει και να υλοποιεί όσο πιο καλά μπορεί εκπαιδευτικά προγράμματα που βοηθούν κυρίως παιδιά και νέους να αναπτύξουν μέσα από αυτά κριτική και ενεργό συμμετοχή. Η

μουσειοπαιδαγωγική έχει βασιστεί στη σύγχρονη μουσειολογία αλλά και στη σύγχρονη παιδαγωγική.

Ο G. Hein υποστηρίζει ότι η πραγματικότητα υπάρχει και η αντικειμενική γνώση είναι εφικτή, έχει απόλυτη ισχύ. Απ' την άλλη θεωρεί ότι η γνώση και ο μαθητής συνδέονται. Ο Hein κατατάσσει τις διαφορετικές εκπαιδευτικές θεωρίες σε τέσσερις διακριτούς τύπους: 1)Θεωρία του διδακτισμού (*Didacticism*) 2)Θεωρία Συμπεριφορισμού (*Behaviorism*) 3)Θεωρία της Ανακάλυψης (*Discovery*). 4)Θεωρία Δομισμού (*Constructivism*). (Νάκου,Ελ.,2001: 183-191)

Μπορούμε παρακάτω να διακρίνουμε σχηματικά τις διαφορές των θεωριών του G. Hein ως προς τη μάθηση και τη γνώση:

Θεωρίες για τη γνώση	Θεωρίες για τη μάθηση	
Η αντικειμενική γνώση της πραγματικότητας είναι εφικτή και αντιστοιχεί στην ίδια την πραγματικότητα.	Η μάθηση είναι μια παθητική συσσωρευτική διαδικασία.	Η μάθηση είναι μια ενεργητική διαδικασία.
	Εκπαιδευτική θεωρία του διδακτισμού (didactic)	Εκπαιδευτική θεωρία της ανακάλυψης (discovery)
Η πραγματικότητα είναι «ανοιχτή» σε εναλλακτικές ερμηνείες	Εκπαιδευτική θεωρία του συμπεριφορισμού (behaviourism)	Εκπαιδευτική θεωρία του δομισμού (constructivism)

Νάκου: 2001, 191

Συνοψίζοντας καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι σήμερα η Μουσειοπαιδαγωγική έχει βασιστεί κυρίως σε δύο εκπαιδευτικές θεωρίες. Στη θεωρία της Ανακάλυψης αφενός και στη θεωρία του Δομισμού αφετέρου.

Η Εκπαιδευτική θεωρία της Ανακάλυψης βλέπει τη μάθηση ως μια ενεργητική διαδικασία. Υποστηρίζει το παραδοσιακό μοντέλο της μάθησης αλλά διαφοροποιείται ως προς ορισμένα σημεία. Στη θεωρία της Ανακάλυψης τα παιδιά ανακαλύπτουν μέσα από δραστηριότητες την αντικειμενική γνώση. Σκοπός είναι με την κατάλληλη

καθοδήγηση τα παιδιά να καταλήξουν σε προκαθορισμένα συμπεράσματα.
(Νάκου,Ελ.,2001: 190)

Η Εκπαιδευτική θεωρία του Δομισμού είναι αντίθετη με αυτή του διδακτισμού, απορρίπτει την ιδέα της αντικειμενικής γνώσης διότι θεωρεί ότι δεν είναι εφικτή και ότι υπάρχουν διάφορες ιδέες για την γνώση της πραγματικότητας. Εδώ ο μαθητής έχει τον κυρίαρχο ρόλο και θα πρέπει να μαθαίνει μέσα από ενεργητικές, ατομικές και κοινωνικές διεργασίες. (Νάκου,Ελ.,2001: 190-191)

Στη θεωρία του δομισμού τα άτομα δεν κρίνονται για το τι κάνουν σωστό ή λάθος, αλλά για την προσπάθειά τους καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας και αντιμετωπίζονται ως ξεχωριστές οντότητες.

Είδη νοημοσύνης και τύποι μάθησης

Σύμφωνα με τον Gardner(1983) υπάρχουν επτά (7) διαφορετικά είδη νοημοσύνης:

- Λεκτική (linguistic)
- Λογική- μαθηματική (logical- mathematical)
- Χωροαντιληπτική (spatial)
- Μουσική (musical)
- Σωματική κινησιοαισθητική (bodily- kinesthetic)
- Διαπροσωπική- επικοινωνιακή (interpersonal)
- Φυσιογνωστική (naturalistic)

(Νικονάνου,Ν., 2010: 81)

Κάθε άνθρωπος αναπτύσσει τις ικανότητες του μέσα από διαφορετικές μεθόδους και μορφές άσκησης. Τα παραπάνω είδη νοημοσύνης εξαρτώνται από τις δυνατότητες που έχει ο καθένας μας ξεχωριστά. Επομένως, τα είδη της νοημοσύνης παράγονται με πολλούς τρόπους στον καθένα, ανάλογα με το κατά πόσο αυτός τις εξασκεί και με το κατά πόσο αυτές είναι έμφυτες, αλλά και από άλλες επιδράσεις που δέχεται το ίδιο το άτομο.

Ο Gardner αναφέρει ότι δεν πρέπει να στηριζόμαστε στο παραδοσιακό μοντέλο μάθησης, που έχει ως στόχο την ανάπτυξη ενός ή δύο μόνο τύπων νοημοσύνης, αλλά να βοηθάμε το παιδί να αναδεικνύει την πολύπλευρη προσωπικότητα του και όχι να το περιορίζουμε. Έτσι οι σύγχρονες εκπαιδευτικές μέθοδοι θέλουν το άτομο να βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, να του επιτρέπουν να αναπτύσσει την κριτική του σκέψη, ώστε να μπορεί στο μέλλον να αντιμετωπίζει τις δύσκολες καταστάσεις της ζωής. (Νάκου,Ελ.,2001: 207-208)

Ο επισκέπτης

Η σύγχρονη μουσειοπαιδαγωγική θέλει τον επισκέπτη όχι απλώς σαν επισκέπτη αλλά ως ενεργό άτομο σε όλη τη διάρκεια της επίσκεψής του. Σκοπός είναι ο επισκέπτης να συνδέεται με όλο το χώρο, όχι μόνο με τα αντικείμενα, να μπορεί να επικοινωνεί και να κρίνει. Δηλαδή θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι υπάρχουν διάφορα είδη κοινού που χρειάζονται διαφορετική αντιμετώπιση προσέγγισης κάθε φορά. (Νικονάνου,Ν.,2010: 80)

Παλιότερα το κοινό χωριζόταν σε δύο μόνο κατηγορίες, σε αυτούς που είχαν εξειδικευμένες γνώσεις και στους υπόλοιπους, δηλαδή όσους είχαν απλό ενδιαφέρον και μέτριες γνώσεις. Πλέον όμως αναγνωρίζουμε τη διαφορετικότητα του κοινού και έτσι τα μουσεία στοχεύουν στην ερμηνεία της συλλογής ενός μουσείου με διάφορους τρόπους και δεν είναι μια απλή έκθεση διότι βασίζεται στις γνώσεις του κοινού. Σημαντικό ρόλο έχει παίξει και η τεχνολογία, χάρη σε αυτή δεν έχουμε στα μουσεία μια απλή στημένη έκθεση με μόνη πληροφορία μας τις λεζάντες, αλλά η χρήση video και ηλεκτρονικών υπολογιστών έχουν συνδράμει σε μια πιο ολοκληρωμένη ενημέρωση. (Νάκου,Ελ.,2001:169 – 171)

Μουσειακή εμπειρία

Τρεις παράγοντες καθορίζουν τη μουσειακή εμπειρία. Αρχικά έχουμε τον **προσωπικό παράγοντα** που αφορά τον επισκέπτη και την προσωπικότητά του, τους λόγους της επίσκεψής του αλλά και όλα του τα ενδιαφέροντα σχετικά με το χώρο του μουσείου.

Ο δεύτερος παράγοντας είναι ο **χώρος**. Παίζει πολύ σημαντικό ρόλο η αρχιτεκτονική δομή και όλη η διαμόρφωση των χώρων του μουσείου. Κυρίως το σπήσιμο της έκθεσης επηρεάζει πολύ την επίσκεψη. Θα πρέπει ο χώρος να προσανατολίζει τον επισκέπτη, να του δίνει χρόνο να σκεφτεί αλλά και να επικοινωνήσει.

Τέλος, ο τρίτος παράγοντας έχει να κάνει με την **κοινωνική διάσταση**. Δηλαδή την επικοινωνία του επισκέπτη είτε με οικεία πρόσωπα, είτε με άλλους επισκέπτες ή ακόμη και με τους εργαζομένους του μουσείου.

Η εμπειρία παίζει σημαντικό ρόλο στον εκπαιδευτικό χαρακτήρα του σύγχρονου μουσείου. Βιώνεται διαφορετικά από κάθε άνθρωπο, ανάλογα με το πώς αντιλαμβάνεται τα ερεθίσματα που παίρνει, ενώ το συναίσθημα είναι αυτό που επηρεάζει κατά κύριο λόγο. Βέβαια κάθε εμπειρία δεν είναι απαραίτητα εκπαιδευτική, για να είναι, θα πρέπει να έχουν προηγηθεί άλλες εμπειρίες οι οποίες θα συνδεθούν με τις καινούριες. Έτσι, το μουσείο σήμερα καλείται να διαδραματίσει εκπαιδευτικό και ψυχαγωγικό ρόλο, εάν ο επισκέπτης επιθυμεί να θεωρήσει το μουσείο ως δραστηριότητα στον ελεύθερό του χρόνο. (Νάκου,Ελ.,2001: 83-86)

2.3 Το επάγγελμα του μουσειοπαιδαγωγού

Ένα νέο επάγγελμα που τα τελευταία χρόνια έχει αρχίσει να εξελίσσεται είναι το επάγγελμα του Μουσειοπαιδαγωγού. Το υπουργείο πολιτισμού παρότρυνε μουσεία και εφορείες να ασχοληθούν συστηματικότερα με τα εκπαιδευτικά προγράμματα. (<http://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/07/71-11.pdf>, τελευταία επίσκεψη: 30/11/2014)

Ανάλογα με το γνωστικό του υπόβαθρο, το ρόλο που αναλαμβάνει και τη σχέση του με το κοινό στο οποίο απευθύνεται, ο υπεύθυνος διεξαγωγής ενός εκπαιδευτικού προγράμματος μπορεί να ονομάζεται εκπαιδευτής, ερμηνευτής, διαμεσολαβητής, μουσειοπαιδαγωγός ή εμπυχωτής. Ωστόσο, θα πρέπει εδώ να επισημανθεί ότι ο ρόλος του υπεύθυνου διεξαγωγής δεν έχει προσδιοριστεί με ακρίβεια ως τώρα. (Νικονάνου, Ν., 2010: 118)

Ο όρος του μουσειοπαιδαγωγού παραπέμπει σε πιο εξειδικευμένο άτομο με γνώσεις σε ειδικό τομέα της παιδαγωγικής ή/και της μουσειολογίας. Ο μουσειοπαιδαγωγός σχεδιάζει μεν το πρόγραμμα αλλά δεν είναι απαραίτητα αυτός που το υλοποιεί. Το επάγγελμα του μουσειοπαιδαγωγού όμως είναι αρκετά απαιτητικό. Θα πρέπει αρχικά να θέσουμε το ερώτημα αν ο μουσειοπαιδαγωγός είναι αυτός που θα πρέπει να υλοποιεί το πρόγραμμα και όχι μόνο να το σχεδιάζει. Απαιτείται να έχει κάποιες αρετές όπως αυτές των εκπαιδευτικών. Θα πρέπει να είναι υπομονετικός και να προσπαθεί να μπαίνει στην ψυχολογία κάθε παιδιού. Θα πρέπει να γίνεται όσο το δυνατό καλύτερος για να μπορεί να αντεπεξέρχεται στις απορίες των παιδιών που συχνά μας εκπλήσσουν. Όταν ο μουσειοπαιδαγωγός είναι αυτός που σχεδιάζει το πρόγραμμα τότε τα αποτελέσματα ως προς την επιτυχία του θα είναι πολύ καλύτερα. Είναι σημαντικό αυτός που θα διεξάγει το πρόγραμμα να γνωρίζει πολύ καλά τι προσπαθεί να μεταδώσει στα παιδιά. Είναι απαραίτητο να ενημερώνεται συνεχώς και να αναζητά την καλύτερη γνώση της ύλης που θέλει να μεταλαμπαδεύσει. Επιπλέον, κάθε πρόγραμμα επιβάλλεται να είναι κατάλληλα σχεδιασμένο για κάθε ηλικία. Τέλος, η δουλειά του μουσειοπαιδαγωγού δεν είναι ατομική. Η συμμετοχή και άλλων παραγόντων θα κάνει πιο ευχάριστο και πιο προσιτό το πρόγραμμα, με στόχο την καλύτερη ανάδειξη των αντικειμένων του μουσείου.

Ο ρόλος του μουσειοπαιδαγωγού όμως έχει και κάποιες δυσκολίες. Αρχικά χρειάζεται να κερδίζει την εμπιστοσύνη των παιδιών, αλλά και να κρατάει σταθερό το ενδιαφέρον τους σε όλη τη διάρκεια του προγράμματος. Επιπλέον πρέπει να χτίζει

μια σχέση επικοινωνίας μεταξύ τους και να δώσει έμφαση στη διαφορετικότητα τους ως προς την ηλικία, το φύλο, την καταγωγή, τις δεξιότητες, αλλά και οποιοδήποτε άλλο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό.

Είναι αλήθεια ότι οι εκπαιδευτικοί κάποιες φορές έρχονται σε διαφωνία με τους μουσειοπαιδαγωγούς ως προς τη διεξαγωγή των προγραμμάτων. Παρά το γεγονός αυτό, οι μουσειοπαιδαγωγοί ανταποκρίνονται συχνά με επιτυχία στην υλοποίηση της εκάστοτε δράσης. Επιπλέον, πολλές φορές το πρόγραμμα διεξάγεται από δύο μουσειοπαιδαγωγούς που απευθύνονται σε δύο διαφορετικές ομάδες για πιο φιλικό και περισσότερο οργανωμένο κλίμα. Ο μουσειοπαιδαγωγός στην περίπτωση αυτή καλείται να έχει κατανόηση και υπομονή απέναντι σε κάθε δυσκολία που μπορεί να προκύψει (Μυρογιάννη-Αρβαντιδίδη,Ε.,1999: 50-53). Εξάλλου, είναι απαραίτητη και εξίσου σημαντική για την καλύτερη δυνατή περαίωση των εκπαιδευτικών δράσεων η αμοιβαία συμβολή και των δύο μερών, τόσο του μουσειοπαιδαγωγού, όσο και του εκπαιδευτικού.

Ακολούθως, παρατίθενται και αναλύονται οι υπόλοιποι όροι οι οποίοι θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για να ορίσουν τη «δουλειά» του υπεύθυνου διεξαγωγής ενός εκπαιδευτικού προγράμματος.

Ο όρος του εκπαιδευτή, του οποίου ο ρόλος στο μουσείο δεν προσδιορίζεται με ακρίβεια, παραπέμπει σε διαφορετικά είδη εκμάθησης. Ο όρος ερμηνευτής, όπως λέει και η λέξη, έχει να κάνει με την ερμηνεία και συγκεκριμένα με αυτή στο μουσείο. Παρεμφερής είναι και ο όρος διαμεσολαβητής ο οποίος καλείται να προσεγγίσει τη μουσειακή συλλογή κρατώντας παθητικό τον επισκέπτη. Ο ρόλος του διαμεσολαβητή μπορεί να παραλληλιστεί με τη σχέση ενός δασκάλου με το μαθητή και το σχολικό μάθημα. Επομένως, ανάλογα με την εκπαιδευτική δράση μπορεί να υπάρξει διαμεσολαβητής μιας κατευθυνόμενης συζήτησης ανάμεσα στον επισκέπτη και τη συλλογή, με σκοπό την επικοινωνία.

Αναλύοντας τον όρο εμπυχωτής γίνεται αντιληπτό ότι είναι αυτός που εμπυχώνει, ενθαρρύνει, υποστηρίζει τα άτομα και τα βοηθά να αναπτύξουν τις διανοητικές και σωματικές τους ικανότητες. Μέσα από την επικοινωνία, την εμπειρία, το βιωματικό τρόπο, το παιχνίδι σκοπεύει να δώσει προτεραιότητα στην εμπειρία και την ψυχαγωγία και δευτερευόντως στη γνώση. (Νικονάνου,Ν.,2010: 118-122)

Συνοψίζοντας, θα πρέπει στο σημείο αυτό να αναφερθεί ότι η προσπάθεια για τον καθορισμό του ρόλου, αλλά και του ονόματος που ανταποκρίνεται στα καθήκοντα του υπεύθυνου διεξαγωγής ενός μουσειοπαιδαγωγικού προγράμματος οδήγησε στη δημιουργία ειδικών μουσειοπαιδαγωγικών τμημάτων σε Πανεπιστήμια που

φιλοδοξούν να βγάλουν ειδικά εκπαιδευτικό προσωπικό για να ασκήσει το επάγγελμα αυτό. (Μυρογιάννη-Αρβανιτίδη,Ε.,1999: 50-53)

2.4 Σχεδιασμός των εκπαιδευτικών προγραμμάτων

Σύμφωνα με τον ορισμό του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (International Council of Museums – ICOM) τα μουσεία μέσα από την συνεργασία των εργαζομένων και μεταξύ τους στοχεύουν στην ανάδειξη της πολιτισμικής και φυσικής κληρονομιάς χάρις στο εξειδικευμένο προσωπικό με σκοπό την κατανόηση της από το κοινό. (Δουλγερίδης,Μ.,2006:68)

Η καθοδήγηση από τον οδηγό του ICOM για τη μόρφωση του κοινού οδήγησε στη δημιουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων που στην Ελλάδα ήρθαν πολύ αργότερα. (Κόκκινος,Γ.-Αλεξάκη,Ευ.,2002:297) Το έναυσμα για τη δημιουργία παιδαγωγικών δραστηριοτήτων στα ελληνικά μουσεία ξεκινάει το 1970 με πρωτοβουλία του μουσείου Μπενάκη, οπότε και ενσωματώνονται εκπαιδευτικά προγράμματα για σχολεία. (Νικονάνου,Ν.,2010:63) Έκτοτε, έχουμε μια συνεχή εξελικτική δράση για το σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους ενώ σκοπός τους είναι η πιο στενή επαφή τους με το σχολείο. (Κόκκινος,Γ.-Αλεξάκη,Ευ.,2002:297-298)

Τα μουσεία μέσα από τα εκπαιδευτικά προγράμματα προβάλλουν τις συλλογές τους, αποτελούν χώρους κοινωνικοποίησης, ανοίγουν σε περισσότερες ομάδες κοινού με σκοπό να φέρουν στο μουσείο περισσότερους επισκέπτες και τέλος να εκπληρώσουν την εκπαιδευτική τους αποστολή (στόχος που τίθεται και από τον ορισμό του «μουσείου»). Τα παιδιά από την άλλη θα αποκτήσουν κριτική σκέψη, θα καλλιεργήσουν την προσωπικότητά τους και θα εκφράσουν τα συναισθήματά τους. (Ψαρράκη-Μπελεσιώτη,Ν.,2002:35-37)

Συνεργασία εκπαιδευτή – εκπαιδευτικού

Η επιτυχία ενός εκπαιδευτικού προγράμματος φαίνεται από το αν εκπαιδευτής (μουσειοπαιδαγωγός) και εκπαιδευτικός (δάσκαλος) είναι πρόθυμοι να συνεργαστούν για να προσφέρουν στους μαθητές μια ξεχωριστή εμπειρία. Για να ευδοκιμήσει η σωστή συνεργασία μεταξύ τους θα πρέπει να υπάρχει καλή διάθεση και από τις δυο πλευρές ενώ, είναι απαραίτητος ο σωστός σχεδιασμός του προγράμματος. Από τη μια ο εκπαιδευτής πρέπει να δημιουργήσει εκπαιδευτικό υλικό και από τη άλλη ο εκπαιδευτικός οφείλει να το προετοιμάσει και στη συνέχεια να συμμετέχει σε αυτό. (Ψαρράκη-Μπελεσιώτη,Ν.,2002:35-37)

Τα τελευταία χρόνια τα μουσεία ενθαρρύνουν τους εκπαιδευτικούς να δημιουργήσουν και να υλοποιήσουν οι ίδιοι ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα, καθώς έχουν γνώση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των μαθητών, της διδακτέας ύλης και είναι σε θέση να αξιολογήσουν αν οι μαθητές προετοιμάστηκαν για την επίσκεψη στο χώρο του μουσείου.

Το εκπαιδευτικό τμήμα του φορέα αναλαμβάνει να κατευθύνει τους δασκάλους στο σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων με τη βοήθεια σεμιναρίων, διαλέξεων, ξεναγήσεων, υλικό προετοιμασίας και ειδικά τεύχη που αφορούν τις συλλογές του μουσείου. Ωστόσο, η δημιουργία μιας επίσκεψης απαιτεί καλό προγραμματισμό, φαντασία και αρκετό χρόνο. (Κόκκινος,Γ.-Αλεξάκη,Ευ.,2002:298-301)

Το έμπειρο προσωπικό του μουσείου που είναι υπεύθυνο για τις εκπαιδευτικές δράσεις αναλαμβάνει να καθοδηγήσει και να εμπυχώσει τους εκπαιδευτικούς στη δημιουργία προγραμμάτων για τα σχολεία. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι τα φύλλα εργασίας και τα βήματα που θα πρέπει να ακολουθήσουν είναι τα παρακάτω:

Στην αρχή να **οριστεί το θέμα** του εκπαιδευτικού προγράμματος που θα βασιστεί σε ένα μέρος της συλλογής. Θα πρέπει να γίνει προσεκτική επιλογή των εκθεμάτων ούτως ώστε να εξυπηρετεί καλύτερα τους στόχους του και να περιορίζεται η δράση στη μια ώρα.

Στη συνέχεια **τεθεί ο στόχος** ο οποίος απαρτίζεται από επιμέρους σκοπούς που αφορούν την αισθητική εμπειρία, την ιστορική γνώση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων. Οι στόχοι που θα τεθούν θα εξαρτηθούν από την ηλικία (στη συγκεκριμένη περίπτωση σε παιδιά δημοτικού), τα ενδιαφέροντα, τις ιδιαιτερότητες, τις γνώσεις και τις προηγούμενες εμπειρίες τους.

Επόμενο βήμα είναι η **επιλογή της μεθόδου** που θα χρησιμοποιηθεί. Με βάση τη θεωρία της ανακάλυψης ο μουσειοπαιδαγωγός θα θέσει ερωτήσεις στους μαθητές γύρω από τη συλλογή και εκείνοι θα δώσουν τη δική τους ερμηνεία. Η προσέγγιση θα γίνει είτε με απαγωγικό είτε με επαγωγικό τρόπο. Η διαδικασία αυτή θα κάνει τα παιδιά να προβληματιστούν, να παρατηρήσουν και αναπτύξουν τις ικανότητες τους. Ωστόσο, η συζήτηση θα καθοδηγείται από τον μουσειοπαιδαγωγό ή το δάσκαλο ώστε να εμπλουτίσουν το θέμα με τις δικές τους απόψεις. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται είναι η εξερεύνηση, οι συζητήσεις, το παιχνίδι ρόλων, το θεατρικό παιχνίδι, η διαδραστικότητα και οι ερωτήσεις.

Τέλος, **η μερίμνα για πρακτικά ζητήματα** τα οποία είναι στοιχεία που αφορούν το χώρο, τη διαθεσιμότητα του εξοπλισμού, το χρόνο της κάθε δράσης, νερό, φαγητό κ.α. (Κόκκινος,Γ.-Αλεξάκη,Ευ.,2002:301-302)

Φάσεις επίσκεψης

Οι φάσεις που θα πρέπει να πραγματοποιούνται για το σχεδιασμό ολοκληρωμένων εκπαιδευτικών δράσεων στηρίζονται στην εμπειρική εκπαιδευτική έρευνα και είναι τρεις: κάθε μια επιδιώκει την υλοποίηση διαφορετικών στόχων με σκοπό μια ολοκληρωμένη και αποτελεσματική μάθηση. (Κόκκινος,Γ.-Αλεξάκη,Ευ.,2002:298-301)

Η πρώτη φάση ξεκινάει **πριν την επίσκεψη** στο χώρο του φορέα και πραγματοποιείται στο σχολείο από τον εκπαιδευτικό. Εκεί γίνεται η προετοιμασία, η υποβολή ερωτήσεων και ο προβληματισμός για το αντικείμενο που θα τους πραγματοποιηθεί αργότερα η εκπαιδευτική δράση ενώ, δεν παραλείπεται η ενημέρωση των μαθητών για τους κανόνες συμπεριφοράς. Σπάνια συναντάται η περίπτωση ο εμπυχωτής να ολοκληρώσει την πρώτη φάση της επίσκεψης. (Νικονάνου,Ν.,2010: 133, Κόκκινος,Γ.-Αλεξάκη,Ευ.,2002:301-302)

Στη συνέχεια τελείται η επίσκεψη στο φορέα που **κατά τη διάρκεια** αυτή πραγματοποιούνται οι εκπαιδευτικές δράσεις, η ανάλυση και παρατήρηση του αντικειμένου. Σε αυτό το στάδιο τα παιδιά έχουν ενεργό ρόλο με τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες, προβληματίζονται και εκφράζουν τις απόψεις τους για τις συλλογές με τη βοήθεια των εκπαιδευτικών και των μουσειοπαιδαγωγών και αναπτύσσουν αισθητικά κριτήρια. (Κόκκινος,Γ.-Αλεξάκη,Ευ.,2002:303-304)

Μετά την επίσκεψη στον φορέα η φάση ολοκληρώνεται στο σχολείο, όπου και γίνεται η ανάλυση και η οικοδόμηση γνώσεων μέσω του αντικείμενου που παρουσιάστηκε. Οι εκπαιδευτικοί δίνουν στους μαθητές εκπαιδευτικό υλικό αντίστοιχο με το θέμα της έκθεσης που προηγήθηκε. (Νικονάνου,Ν.,2010: 133, Κόκκινος,Γ.-Αλεξάκη,Ευ.,2002:304)

2.5 Εργαλείο επικοινωνιακού και εκπαιδευτικού σχεδιασμού

Πολιτιστικό Μοντέλο Επικοινωνίας

Σύμφωνα με το Πολιτιστικό Μοντέλο Επικοινωνίας, ο επισκέπτης είναι αυτός που παίζει το βασικό ρόλο στο Μουσείο σήμερα. Θεωρεί ότι η επικοινωνία παράγεται μέσα από την ενεργό συμμετοχή του ατόμου και ότι μέσα από αυτή μπορεί να λαμβάνει μηνύματα, να τα αναπαράγει και να τα διαμορφώνει σύμφωνα με την προσωπικότητά του. Η επικοινωνία συνδέει τους ανθρώπους όχι μόνο μεταξύ τους αλλά τους βοηθάει να γνωρίσουν καλύτερα και τα μουσειακά αντικείμενα. Ο καθένας δίνει διαφορετική νότα ερμηνείας ανάλογα με τις ιδιαιτερότητές του και τις εμπειρίες του.

Επικοινωνία και Επισκέπτης- Εκπαιδευτική Πολιτική

Το μουσείο σήμερα έχει βρει διάφορους τρόπους για να γίνεται πιο ελκυστικό και να προβάλλει τον εκπαιδευτικό του χαρακτήρα στους επισκέπτες. Μέσα από διάφορες εκδηλώσεις, μέσα από το μάρκετινγκ και άλλους τρόπους επικοινωνίας με το άτομο, το μουσείο επιδιώκει την προσέλκυση του επισκέπτη. Εστιάζει επομένως στην ανάδειξη της εκπαιδευτικής του αποστολής απέναντι στο κοινό. Αυτό απαιτεί οργανωμένη επικοινωνιακή πολιτική για όλες τις ομάδες κοινού μέσα από τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Έτσι μια καλή εκπαιδευτική πολιτική βασίζεται και στην επικοινωνία με εκπαιδευτικές τάσεις.

Όμως δεν θα πρέπει να θεωρήσουμε τη μουσειοπαιδαγωγική ως μέσο προσέγγισης επισκεπτών διότι ο αρχικός της στόχος είναι η εκπαίδευση. Η μουσειοπαιδαγωγική θέλει να βοηθήσει τον επισκέπτη να ανοίξει το μυαλό του και τους ορίζοντές του, ενώ το μάρκετινγκ προσπαθεί να τον βοηθήσει με στόχο όμως την αύξηση του αριθμού των επισκεπτών. Έτσι αν θέλουμε να έχουμε το επιθυμητό αποτέλεσμα θα πρέπει να υπάρξει συνεργασία Μουσειοπαιδαγωγικής- Μάρκετινγκ. (Νικονάνου,Ν.,2010: 86-88)

Έρευνες κοινού και αξιολογήσεις

Μια από τις πιο αποτελεσματικές διαδικασίες ανάπτυξης επικοινωνιακών και εκπαιδευτικών πολιτικών είναι οι έρευνες κοινού και οι αξιολογήσεις. Τις αναλαμβάνουν συνήθως άτομα που εργάζονται στο μουσείο ή άτομα που συνεργάζονται με αυτό.

Μέσα από τις έρευνες και τις αξιολογήσεις του κοινού το μουσείο σχηματίζει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για τους επισκέπτες του και έτσι μπορεί να τους παρέχει καλύτερη εξυπηρέτηση και την ικανοποίηση των αναγκών τους. Όταν το μουσείο γνωρίζει καλύτερα τον επισκέπτη ως προς την ηλικία, το επάγγελμα, τις γνώσεις του, την καταγωγή του, τους λόγους της επίσκεψης του αλλά και άλλα σημαντικά στοιχεία έρχεται πιο κοντά του και αγγίζει τις ανάγκες και τις απαιτήσεις του. Έτσι ακολουθεί καλύτερη πολιτική, βελτιώνεται και εξελίσσεται. (Νικονάνου,Ν.,2010: 90)

3. Υλοποίηση της εκπαιδευτικής δράσης: πρόταση μουσειοπαιδαγωγικού προγράμματος

3.1 Σχεδιασμός της εκπαιδευτικής δράσης

Η εκπαιδευτική δράση «Ταξίδι στην ρωμαϊκή εποχή από την Αθήνα στην Πάτρα: τα Ωδεία» επιλέχθηκε με σκοπό να ευαισθητοποιήσει τους νέους για τα μνημεία της πόλης τους, να τους εκθέσει τη σπουδαιότητα που έπαιζαν για την ψυχαγωγία των πολιτών της τότε και να προβάλλει τη στενή σχέση μεταξύ ελληνικής και ρωμαϊκής αρχιτεκτονικής.

Οι στόχοι που διέπουν την εκπαιδευτική δράση απευθύνονται σε μαθητές, καθώς αυτή αποσκοπεί στο να αντιληφθούν τους λόγους για τους οποίους κατασκευάστηκαν τέτοιου είδους αρχιτεκτονήματα τα οποία χρησιμοποιούνται ακόμα και στις μέρες μας, να κατανοήσουν τα παιδιά ότι οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, όπως το θέατρο και η μουσική, ήταν αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής των αρχαίων Ελλήνων όχι μόνο στις μεγάλες πόλεις, όπως αυτή των Αθηνών, αλλά και σε μικρότερες, όπως της Πάτρας, να διαπιστώσουν, ακόμα, μέσω της διάδρασης, τόσο τη χρήση όσο και τη λειτουργία των δύο Ωδείων στο τότε και στο σήμερα, ενώ τέλος να εξετάσουν τη συνύπαρξη (την ένταξη, συνέχεια και λειτουργία) του αρχαίου οικοδομήματος στη σύγχρονη εποχή και να αντιληφθούν το πώς η αρχιτεκτονική εκείνης της εποχής επηρέασε και επιβίωσε με τις κατασκευές του σήμερα.

Η υλοποίηση της εκπαιδευτικής δράσης θα σχεδιαστεί και θα αφορά κυρίως τα σχολεία της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε Αθήνα και Πάτρα. Η διάρκεια της εκπαιδευτικής δράσης δε θα ξεπεράσει τη μιάμιση (1,5) ώρα.

Να σημειώσουμε ότι η επιλογή αυτών των Ωδείων έγινε καθότι διατηρούνται σε καλή κατάσταση, ανήκουν στα ρωμαϊκά χρόνια, ενότητα που επιλέξαμε για την εκπαιδευτική δράση, ενώ, τέλος, αποτελεί πρόκληση το γεγονός ότι, μέχρι τώρα, εκπαιδευτικά προγράμματα δεν έχουν πραγματοποιηθεί στο Ηρώδειο.

Η δημιουργία της εκπαιδευτικής δράσης θα βασίζεται στις σύγχρονες τάσεις της μουσειολογίας και κυρίως στη μέθοδο της ανακάλυψης ενώ τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν για την εφαρμογή της θα είναι τα διαδραστικά παιχνίδια και οι ερωτήσεις. Μαθητές και εκπαιδευτικοί θα έχουν εναλλακτικές εμπειρίες επίσκεψης και θα ευαισθητοποιηθούν σε θέματα πολιτισμού.

Κλείνοντας, τα άτομα που θα συμβάλουν στη διεκπεραίωση του εκπαιδευτικού προγράμματος και θα μεριμνήσουν για τα ζητήματα εξοπλισμού θα είναι κυρίως οι φοιτητές του τμήματος μουσειολογίας, ενώ, έως ένα σημείο, για την περάτωση της δράσης θα βοηθήσουν οι εκπαιδευτικοί των αντίστοιχων τμημάτων και οι Α΄ και ΣΤ΄ Εφορείες Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων. Φυσικά, αν το πρόγραμμα διεξαγόταν από το μουσείο, τα μέλη που θα αναλάμβαναν τη δημιουργία της εκπαιδευτικής δράσης θα ήταν μια ομάδα από αρχαιολόγους, μουσειοπαιδαγωγούς, μουσειολόγους, εκπαιδευτικούς και οι Α΄ και ΣΤ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων

Προσέγγιση της εκπαιδευτικής δράσης

Η επιλογή ενός μνημείου που εντάσσεται σε ένα ευρύτερο οικιστικό σύνολο γίνεται για να παρατηρήσουν οι μαθητές μέσω της διάδρασης τις διάφορες οπτικές γωνίες των Ωδείων και με τη μαιευτική μέθοδο να βγουν στην επιφάνεια οι προσωπικές τους σκέψεις και αντιλήψεις.

Τα θέματα αναφορικά με το μνημείο θα σχετίζονται με την ιστορία, την αρχιτεκτονική και τη λειτουργία των Ωδείων, ενώ οι διάφορες εκπαιδευτικές δράσεις θα εστιάσουν στην αρχιτεκτονική τους, στη σημασία τους για την πόλη τότε, στη χρήση τους μέχρι σήμερα, στις αλλαγές που έχουν υποστεί με το πέρασμα των χρόνων, στη σχέση τους με το άμεσο περιβάλλον τους, στη δημιουργία σύγχρονων πολιτιστικών εγκαταστάσεων και στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα μνημεία σήμερα.

Συγχρόνως, τα παιδιά θα αναπτύξουν τις έμφυτες ικανότητές τους, που είναι είτε διανοητικές, είτε εμπειρικές, είτε συναισθηματικές. (Σελέντη, Σταυρουλάκη, 2002: 40-44).

Οι μαθητές

Το «Ταξίδι στην ρωμαϊκή εποχή από την Αθήνα στην Πάτρα: τα Ωδεία» δημιουργήθηκε για μαθητές με την πρόθεση να αναδείξει και έναν άλλο μεγάλο πολιτισμό που αναπτύχθηκε βαδίζοντας στα χνάρια του ελληνικού. Η ρωμαϊκή ιστορία διδάσκεται στα παιδιά της Ε΄ τάξης και έτσι η εκπαιδευτική δράση θα σχεδιαστεί γι' αυτά.

Παρότι, η περίοδος αυτή είναι σύντομη στα σχολικά βιβλία, με την εκπαιδευτική δράση που θα ακολουθήσει οι μαθητές θα εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους που προέρχονται είτε από το σχολείο, είτε από προσωπική μάθηση.

Ο χώρος υλοποίησης

Η επιλογή του χώρου αποτελεί πρόβλημα για την εκπαιδευτική δράση καθώς, η πραγματοποίηση είναι δύσκολη στο Ωδείο της Αθήνας. Δεδομένου του γεγονότος ότι το Ηρώδειο παραμένει κλειστό εξαιτίας των αναστηλωτικών εργασιών και καθώς ο

παραλληλισμός των δύο Ωδείων είναι απαραίτητος για την υλοποίηση του προγράμματος, ο χώρος που επιλέχθηκε είναι η σχολική τάξη.

Η «μεταφορά» του μουσείου στο σχολείο δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να εξοικειωθούν με το αντικείμενο σε ένα χώρο οικείο γι' αυτούς και παρότι δε θα έρθουν σε άμεση επαφή με τα μνημεία, ο σχολικός χώρος αποτελεί μια εναλλακτική εμπειρία για μαθητές και εκπαιδευτικούς. Καθώς, λοιπόν, η εκπαιδευτική δράση θα πραγματοποιηθεί σε αίθουσα, απαραίτητα μέσα θεωρούνται οι φωτογραφίες, το εποπτικό υλικό (διαφάνειες, μακέτες κ.ά.), τα παιχνίδια, τα εκπαιδευτικά φυλλάδια, ο σχολικός εξοπλισμός κ.ά.

3.2 Στάδια της εκπαιδευτικής δράσης

Περιγραφή του προγράμματος:

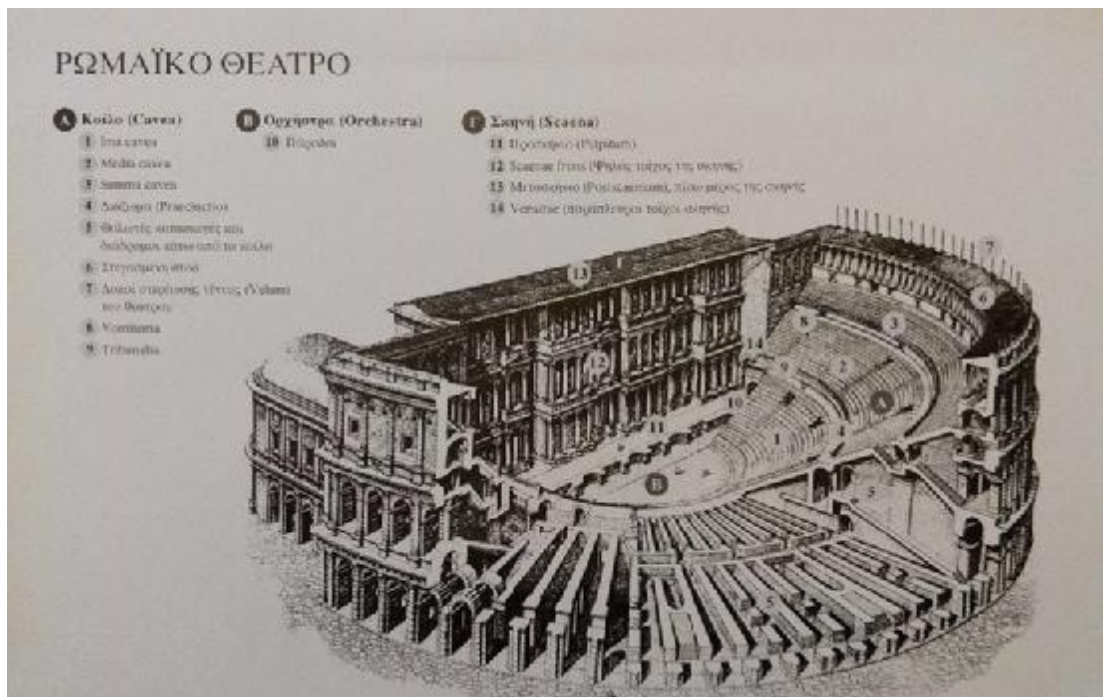
Το εκπαιδευτικό μας πρόγραμμα ονομάζεται «Ταξίδι στην ρωμαϊκή εποχή από την Αθήνα στην Πάτρα: τα Ωδεία». Έχει διάρκεια περίπου μιάμιση ώρα. Ο χρόνος αυτός είναι αρκετός για να μάθουν τα παιδιά όσα χρειάζονται με ευχάριστο τρόπο, χωρίς να πιεστούν και να κουραστούν. Θα πραγματοποιηθεί στην αίθουσα της Πέμπτης Δημοτικού.

Οι φάσεις της επίσκεψης

Πριν την υλοποίηση της εκπαιδευτικής δράσης

Πριν την πραγματοποίηση της εκπαιδευτικής δράσης πρέπει να προηγηθεί μια άλλη διαδικασία μέσα στην τάξη. Η διαδικασία αυτή αποτελεί την προετοιμασία των μαθητών για τη συμμετοχή τους στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Τα παιδιά θα πρέπει να γνωρίσουν πρώτα κάποιες πληροφορίες και να ενημερωθούν για αυτό που πρόκειται να ακολουθήσει. Έτσι θα παρακολουθήσουν το πρόγραμμα έχοντας ήδη μια ιδέα και δεν θα πελαγώσουν μαθαίνοντας καινούργιες πληροφορίες ούτε θα αγχωθούν. Θα δοθεί λοιπόν ένας φάκελος στους εκπαιδευτικούς που θα περιέχει τα εξής:

- Η ιστορία για καθένα από τα ωδεία ξεχωριστά
- Φωτογραφικό υλικό (φωτογραφίες των Ωδείων, γκραβούρες εποχής)
- Τα παιχνίδια και οι επιμέρους δράσεις που θα περιλαμβάνονται στο φύλλο εργασίας του μαθητή μαζί με τις απαντήσεις τους

Εικόνα που θα δοθεί στους μαθητές για ενημέρωσή τους. (ΕΙΚ. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑ)

Σ' αυτή τη φάση, θα πρέπει ο δάσκαλος να ενημερώσει τα παιδιά για το πού βρίσκονται αυτά τα δύο Ωδεία, σε ποιά εποχή χτίστηκαν και να δείξει τις φωτογραφίες τους. Ακόμη θα πρέπει να αναφερθεί ο ρόλος των Ωδείων (τα προγενέστερα χρόνια διεξάγονταν μουσικές εκδηλώσεις, σήμερα συνεχίζουν την αρχαιότερη λειτουργία τους, η οποία εμπλουτίζεται με παραστάσεις του αρχαίου δράματος, εκδηλώσεις και διαφόρων ειδών παραστάσεις). Καλό είναι να γίνει μια συζήτηση για να διευκρινιστεί στα παιδιά ο λόγος που τα θέατρα αυτά διαφέρουν με τα σημερινά ως προς την αρχιτεκτονική τους μορφή. (π.χ., η ημικυκλική κάτοψη, το ότι είναι ανοιχτά, ακόμη και το ότι είναι μεγαλόπρεπα και διαχρονικά). Επιπλέον θα πρέπει να γνωρίσουν τα μέρη του θεάτρου και τις ονομασίες τους (κοίλο, ορχήστρα, διάζωμα- κλιμακοστάσια, σκηνή, πάροδοι).

Η φάση της προετοιμασίας διαρθρώνεται πρακτικά ως εξής: Ο δάσκαλος, αφού παρουσιάσει την ιστορία των Ωδείων, ζητά από τα παιδιά να εκφράσουν τις πρώτες εντυπώσεις τους από αυτά που άκουσαν και ακολουθεί συζήτηση. Για διευκόλυνση του δασκάλου και πιο ευχάριστο διάλογο, καλό θα ήταν να χρησιμοποιηθούν ερωτήσεις του τύπου «ποια εποχή χτίστηκαν;», «πείτε μου κάποια μέρη του Ρωμαϊκού Ωδείου που θυμάστε» (μπορεί να τα καταγράψει στον πίνακα και να προσπαθούν οι μαθητές να τα βρουν στις εικόνες, εξηγώντας και το τι είναι το καθένα).

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι η υλοποίηση του προγράμματος πραγματοποιείται στο σχολείο, καλό όμως είναι να μάθουν τα παιδιά πώς θα συμπεριφερθούν σε μια επίσκεψη στο Ωδείο. Να αναφερθεί δηλαδή στην τάξη ότι πρέπει να προσέχουμε την συμπεριφορά μας μέσα στους αρχαιολογικούς χώρους. Δηλαδή δεν πρέπει να τρέχουμε, να φωνάζουμε, να σκαρφαλώνουμε σε τοίχους και να προκαλούμε φθορές. Πρέπει να προστατεύουμε την Πολιτιστική μας κληρονομιά. Είναι καθήκον όλων μας.

Η φάση της προετοιμασίας κλείνει με την υπενθύμιση ότι την επόμενη μέρα θα πραγματοποιηθεί μια εκπαιδευτική δράση σχετική με τα δύο ωδεία.

Κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής δράσης

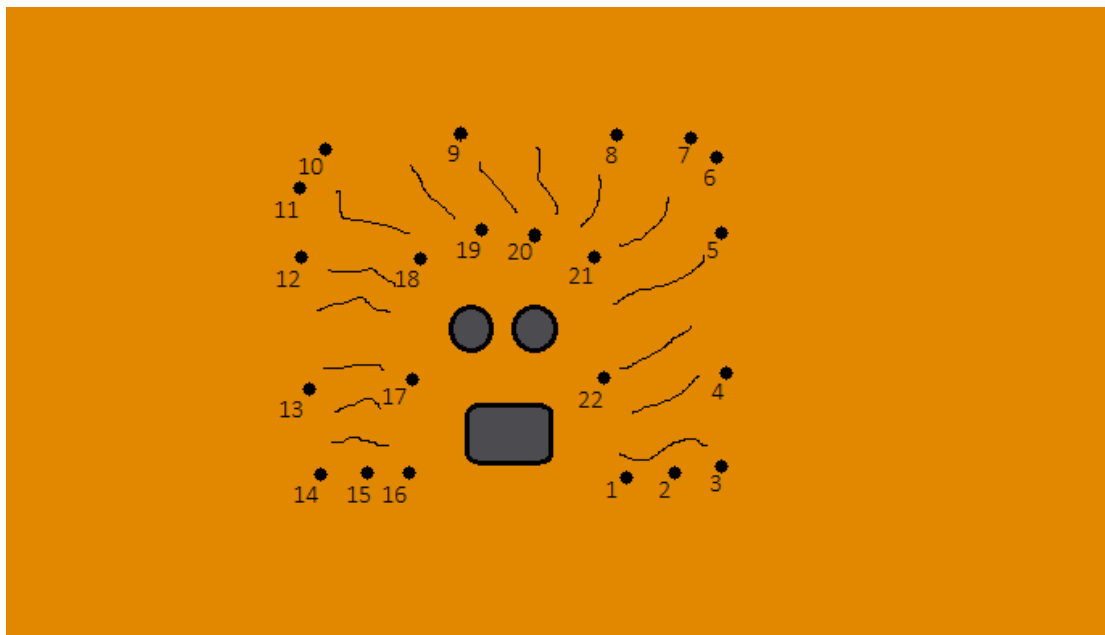
Το πρόγραμμα θα ξεκινήσει ως εξής. Τα παιδιά θα καθίσουν όπως κάθε πρωί στα θρανία τους ανά δύο άτομα. Οι μουσειοπαιδαγωγοί θα μπουν στην τάξη και θα συστηθούν στους μαθητές, ώστε να γνωριστούν, να επικρατήσει μια ευχάριστη ατμόσφαιρα και να νιώσουν άνετα. Οι εμπυχωτές εξηγούν στους μαθητές τι πρόκειται να ακολουθήσει για να ξυπνήσει το ενδιαφέρον τους. Στη συνέχεια θα τοποθετηθεί ένας προβολέας στο πρώτο θρανίο. Η παρουσίαση που θα προβληθεί θα περιέχει μια σύντομη περιγραφή του Ωδείου και μια μικρή ιστορική αναδρομή των Ωδείων με εικόνες και μουσική υπόκρουση. Έτσι τα παιδιά θα γνωρίσουν καλύτερα το αντικείμενο με το οποίο θα ασχοληθούν αποκτώντας μια γενική εικόνα. Μετά την παρουσίαση, θα μιλήσουν για λίγα λεπτά οι παιδαγωγοί στα παιδιά και με λίγα λόγια θα τους εξηγήσουν τι είδαν και θα ρωτήσουν τι τους έμεινε και τι τους έκανε εντύπωση από αυτό. Πολύ σημαντικό είναι να βρίσκονται στην αίθουσα οι δάσκαλοι, έτσι ώστε να συμβάλουν στην ομαλή συζήτηση μεταξύ των παιδιών και των μουσειοπαιδαγωγών, αλλά και στη διατήρηση της ησυχίας και της πειθαρχίας.

Αφού ολοκληρωθεί το πρώτο σκέλος με την παρουσίαση και την μικρή συζήτηση θα μοιράσουν οι δάσκαλοι και οι μουσειοπαιδαγωγοί από ένα φυλλάδιο στο κάθε παιδί. Τα φυλλάδια αυτά περιέχουν διαδραστικά παιχνίδια που θα βοηθήσουν τους μαθητές με ευχάριστο τρόπο να ανακαλύψουν σε βάθος τα Ωδεία. Τα παιχνίδια είναι τα εξής:

- 1)Ενώστε τα νούμερα στο παρακάτω σχέδιο και πείτε τι είναι αυτό που απεικονίζεται
- 2) Πείτε τα μέρη του Ρωμαϊκού Ωδείου
- 3)Ονομάστε τα μέρη του Ρωμαϊκού Ωδείου στην παρακάτω εικόνα
- 4)Κυκλώστε τα μουσικά όργανα που ακούσατε.
- 5)Σταυρόλεξο

Παιχνίδι 1

Ενώστε τα νούμερα στο παρακάτω σχέδιο και πείτε τι είναι αυτό που απεικονίζεται:

Θεατρική Μάσκα

Παιχνίδι 2

Συμπλήρωσε τα μέρη του Ρωμαϊκού Ωδείου.

Ο_____

Ε_____

Κ_____

Π_____

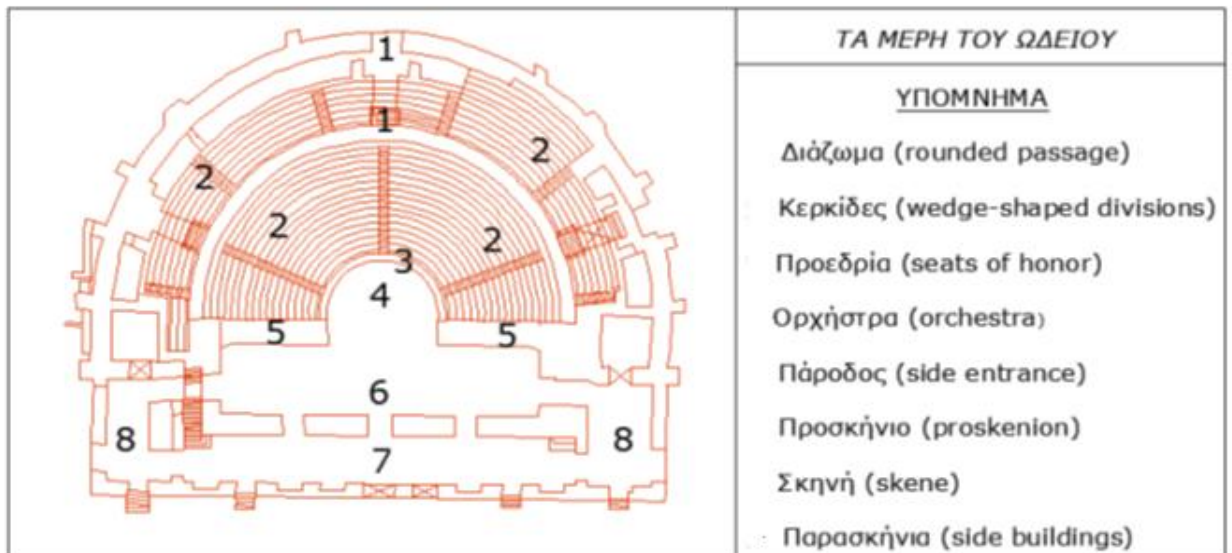
Δ_____

Κ_____

Σ_____

Παιχνίδι 3

Ονομάστε τα μέρη του Ρωμαϊκού Ωδείου στην παρακάτω εικόνα.

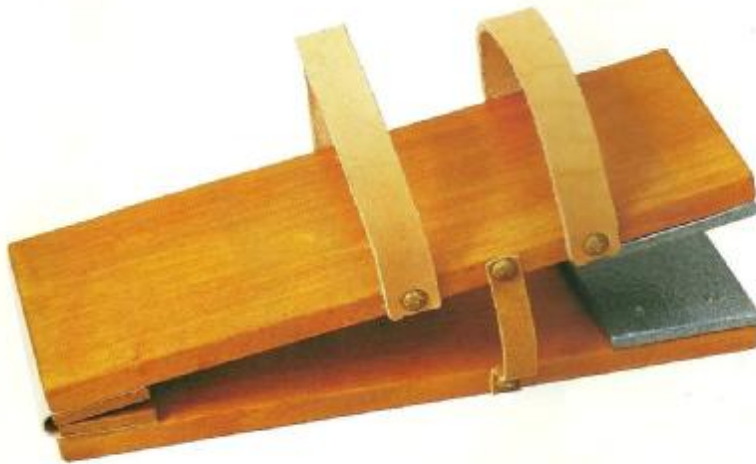
Εικ. 2 Τα μέρη του Ρωμαϊκού Ωδείου, φωτ. από Γεώργιος Ι. Αρχοντάκης

Παιχνίδι 4

Κυκλώστε τα μουσικά όργανα που ακούσατε. Ποιό είναι το αρχαιότερο μουσικό όργανο;

Παιχνίδι 5

2. Είναι ημικυκλική και βρίσκεται στο κέντρο του θεάτρου.
3. Αρχαίο Ρωμαϊκό.....
4. Σε αυτή έπαιζαν οι ηθοποιοί.

Με τα παραπάνω παιχνίδια τα παιδιά θα μάθουν για το κοίλο, το διάζωμα, την ορχήστρα, τις παρόδους αλλά και άλλα μέρη του θεάτρου καθώς επίσης και το πού βρίσκεται το καθένα από αυτά. Το φυλλάδιο δεν θα είναι κάποιου είδους τεστ και δεν έχει στόχο να εξετάσει τα παιδιά. Κύριος στόχος είναι μέσα από την επανάληψη να εμπειδώσουν καλύτερα τις πληροφορίες και να μάθουν να συνεργάζονται. Ξεκινάει λοιπόν να διαβάζει δυνατά ένας μαθητής κάθε φορά. Πρέπει να συμμετέχουν όλα τα παιδιά. Σε περίπτωση που ένα από αυτά κάνει κάποιο λάθος οι εμπυχωτές δε θα το κατακρίνουν, αλλά το βοηθούν να βρει τη σωστή απάντηση. Δεν υπάρχει σωστό και λάθος. Κάθε παιδί θα λέει τη γνώμη του και θα έχει ελεύθερη κρίση. Οι μουσειοπαιδαγωγοί πρέπει απλά να εκμειεύσουν από τα παιδιά τις απαντήσεις.

Στη συνέχεια τα παιδιά καλούνται να χωριστούν σε ομάδες και να ενώσουν τα κομμάτια που θα τους δοθούν έτσι ώστε να δημιουργήσουν σε πάζλ ένα Ρωμαϊκό Ωδείο. Στη φάση αυτή οι μουσειοπαιδαγωγοί με τους εκπαιδευτικούς βάζουν τα θρανία στην άκρη και βάζουν τις ομάδες να κάτσουν σε κύκλους. Η κάθε ομάδα παίρνει από ένα πάζλ και έχει 15 λεπτά για να «χτίσει» το Ωδείο της. Όποια ομάδα κερδίσει θα βάλει το Ωδείο που θα φτιάξει στην έδρα του δασκάλου για να ομορφαίνει την τάξη.

Το επόμενο βήμα είναι τα εικαστικά. Οι μουσειοπαιδαγωγοί μοιράζουν στους μαθητές ψαλίδια, μαρκαδόρους, ξυλομπογές, λαστιχάκια, συρραπτικά και από μια ζωγραφιά που απεικονίζει μια μάσκα αρχαίου θεάτρου. Τα παιδιά έχουν περίπου μισή ώρα για να ζωγραφίσουν όπως θέλουν τη μάσκα τους. Η μόνη ικανότητα που απαιτείται είναι η φαντασία τους. Όση ώρα ζωγραφίζουν, οι παιδαγωγοί βρίσκονται σε ετοιμότητα μήπως τα παιδιά χρειαστούν οποιαδήποτε βοήθεια ή μήπως κάποιος μαθητής είναι δυσαρεστημένος με κάτι και δεν συμμετέχει. Τα παιδιά πρέπει να χαρούν αυτή τη δραστηριότητα και να δουν με ενδιαφέρον την επόμενη και την τελευταία που είναι εξίσου ευχάριστη.

Το τελευταίο κομμάτι του εκπαιδευτικού προγράμματος είναι το θεατρικό παιχνίδι. Τα παιδιά θα φορέσουν τις μάσκες που σχεδίασαν. Καλό είναι να αναφερθεί το πραγματικό υλικό της μάσκας που έφτιαχναν τα Ρωμαϊκά χρόνια. (Τις μάσκες τις χρησιμοποίησαν για να δηλώσουν την ηλικία, το φύλλο, την κατάσταση αλλά και το συναίσθημα του ηθοποιού. Ήταν κατασκευασμένες από ύφασμα που ήταν

βουτηγμένο μέσα σε γύψο και μετά το πίεζαν σε μια μήτρα έτσι ώστε να πάρουν την κατάλληλη μορφή. Τέλος έβαζαν άλλο ένα λεπτό στρώμα γύψου έτσι ώστε να μπορούν να ζωγραφίσουν επάνω του και να πάρει χαρακτηριστικά προσώπου). (Γεωργοπούλου- Σαράντη: Σελ.24(Βιβλίο του Δασκάλου))

Το θεατρικό παιχνίδι λοιπόν θα γίνει ως εξής: Οι μουσειοπαιδαγωγοί έχουν γραμμένα σε χαρτάκια κάποιους χαρακτήρες από τα Ρωμαϊκά χρόνια, που τα παιδιά έχουν διδαχθεί κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Όπως αυτοκράτορας της Ρώμης, Ιούλιος Καίσαρας, Αντώνιος, Κλεοπάτρα, δούλος-α κ.α. Θα χωριστούν λοιπόν τα παιδιά σε 4 ομάδες, διαλέγουν με κλήρο το ρόλο. Σε κάθε ομάδα έχουν οριστεί οι ρόλοι και καλούνται τα παιδιά να παίξουν ένα παιχνίδι αυτοσχεδιασμού με τη μάσκα που σχεδίασαν.

Στην αρχαιότητα τους ρόλους των γυναικών τους έπαιζαν οι άνδρες λόγω της κατώτερης κοινωνικής της θέσης. Έτσι, αυτό δεν θα αποτελέσει πρόβλημα στον ρόλο που θα διαλέξει το κάθε παιδί διότι θα μπορεί είτε είναι αγόρι είτε είναι κορίτσι να παίξει ακόμη και ρόλο του αντίθετου φύλλου.

Μετά την υλοποίηση της εκπαιδευτικής δράσης

Αφού ολοκληρωθεί το εκπαιδευτικό πρόγραμμα οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να αφιερώσουν κάποια ώρα στα παιδιά για να ανακεφαλαιώσουν όσα έγιναν στην εκπαιδευτική δράση. Αρχικός στόχος είναι να εμπεδώσουν τα παιδιά μέσα από τη συζήτηση τα πιο σημαντικά. Οι μαθητές είναι καθισμένοι σε κύκλο και στη μέση κάθεται ο δάσκαλος που ξεκινά ένα παιχνίδι ερωτήσεων για να γίνει πιο ευχάριστη η επικοινωνία. Αρχικά τους ρωτάει πώς τους φάνηκε η εμπειρία και αν διασκέδασαν. Στη συνέχεια απευθύνει το λόγο σε κάθε παιδί ξεχωριστά, έτσι ώστε να ακουστούν όλες οι απόψεις. Τέλος, οι μαθητές χωρίζονται σε 3 ή 4 ομάδες. Σε κάθε ομάδα δίνεται μια εικόνα του Ρωμαϊκού Ωδείου και χαρτάκια που περιέχουν τις ονομασίες από τα μέρη του θεάτρου και λίγες πληροφορίες για αυτά. Σκοπός είναι να κολλήσουν τα παιδιά τα χαρτάκια στο σωστό μέρος του Ωδείου. Η δράση τελειώνει σ' αυτό το σημείο.

Έτσι, μέσα από την ψυχαγωγία τα παιδιά θα γνωρίσουν το Ρωμαϊκό ωδείο της Αθήνας και της Πάτρας και θα έρθουν ένα βήμα πιο κοντά στον πολιτισμό. Η παιδική ηλικία παίζει καθοριστικό παράγοντα στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και του γνωστικού πεδίου ενός ανθρώπου, οπότε στο παιδί θα πρέπει να δίνεται, μέσω της συνεχούς και συστηματικής παιδείας, με νέες παιδαγωγικές μεθόδους που θα

ενσωματώνουν τη συμμετοχή και το παιχνίδι, πρόσφορο έδαφος για την ομαλή και όσο το δυνατόν ευρύτερη ανάπτυξη των γνωστικών του και ψυχικών του ικανοτήτων.

3.3 Επιδιώξεις – Προσδοκίες

Η ιδιαιτερότητα της εκπαιδευτικής δράσης είναι ο χώρος που εφαρμόζεται σε σχέση με το αντικείμενο που παρουσιάζεται. Η απόφαση αυτή δικαιολογείται εξαιτίας της μη επισκεψιμότητας στο Ωδείο της Αθήνας. Με αφορμή αυτόν το λόγο η διάρθρωση της εκπαιδευτικής δράσης «Ταξίδι στη ρωμαϊκή εποχή από την Αθήνα στην Πάτρα: τα Ωδεία» εφαρμόζεται με τον εξής τρόπο: προετοιμασία, στη συνέχεια ερευνητική προσέγγιση και έπειτα ανάλυση του θέματος που προηγήθηκε, η οποία πραγματοποιείται μέσα στην τάξη.

Ωστόσο, πέρα από τη δυσκολία «μεταφοράς των Ωδείων» αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι ο διαφορετικός τρόπος προσέγγισης του εγχειρήματος, καθώς ξεχωρίζει από τα συνηθισμένα εκπαιδευτικά προγράμματα που εφαρμόζονται στο μουσείο και την ξενάγηση των μαθητών στους αρχαιολογικούς χώρους. Όμως, η δυνατότητα που προσφέρει η εκπαιδευτική δράση είναι να «μεταφερθούν» οι μαθητές της Πάτρας και της Αθήνας στα Ωδεία που δεν έχουν την δυνατότητα να επισκεφτούν.

Από την άλλη, ο σχεδιασμός και η υλοποίηση της δράσης για το αρχαιολογικό μνημείο περιλαμβάνουν διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα της εισακτέας ύλης. Η παρακολούθηση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας συμβαδίζει με το μάθημα της ιστορίας, η ενασχόληση της κατασκευής της μάσκας, το παιχνίδι με τα μουσικά όργανα και το θεατρικό παιχνίδι ανταποκρίνονται στα μαθήματα των καλλιτεχνικών, η μελέτη της αρχιτεκτονικής με το μάθημα της φυσικής, των μαθηματικών και πιο πέρα της χημείας, ενώ οι ονομασίες όπως κοίλον, διάζωμα με την αρχαία και νέα ελληνική γλώσσα. Παρόλο που δε θα αναπτυχθούν οι φυσικοχημικές μελέτες των Ωδείων υπάρχει η πιθανότητα ερώτησης από το μαθητή.

Ακόμα και αν οι γνώσεις των παιδιών σε αυτό το στάδιο της εκπαίδευσης κρίνονται ως μη επαρκείς, ωστόσο τους δίνεται η δυνατότητα να μελετήσουν το αντικείμενο από πολλές οπτικές γωνίες. Παρόλα αυτά, αν και η αρχή της δράσης στηρίζεται στην ύλη που έχουν διδαχθεί οι μαθητές, η εφαρμογή της διαδικασίας βασίζεται στη μέθοδο της ανακάλυψης και στη διαδραστικότητα, κομμάτια που ανήκουν στη σύγχρονη μουσειοπαιδαγωγική.

Παράλληλα, η επικοινωνία που προκύπτει μέσα από την ενεργό συμμετοχή του ατόμου γίνεται σε ένα οικείο περιβάλλον για τα παιδιά, ενώ επιτυγχάνεται μέσω της

ψυχαγωγίας και αποσκοπεί στην κριτική σκέψη, την καλλιέργεια γνώσης και δεξιοτήτων, τη δημιουργία προβληματισμού, την κατανόηση του παρελθόντος και την ευαισθητοποίηση για το μέλλον των μνημείων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ιδέα της εργασίας αυτής αναδύθηκε μέσα από την αγάπη μας για τα παιδιά και τη θέλησή μας να ξεδιπλώσουμε όλες τις γνώσεις που αποκομίσαμε από τις σπουδές μας και πιο συγκεκριμένα στο θέμα των μουσειοπαιδαγωγικών προγραμμάτων.

Ο βασικός άξονας της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι κατόπιν αντιπαραβολής των δυο μνημείων και δεδομένης της χρήσης τους έως και στις μέρες μας να προταθεί ένα κοινό εκπαιδευτικό πρόγραμμα από το οποίο θα προκύπτει η συνάφεια των δυο αρχαιολογικών μνημείων. Επιλέξαμε τα συγκεκριμένα μνημεία, ώστε καθεμιά από εμάς να έχει πρόσβαση στο ένα από τα δύο. Επιπλέον, τα μνημεία αυτά έχουν δυο βασικά κοινά χαρακτηριστικά ως προς τη χρήση και ως προς τη χρονολόγηση.

Αποστολή μας ήταν να σχεδιάσουμε μια εκπαιδευτική δράση με αποδέκτες σχολεία της Αθήνας και της Πάτρας, με προοπτική η δράση αυτή να ολοκληρώνεται με την επίσκεψη στα δύο Ωδεία. Το μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα θα πραγματοποιείται κυρίως στη σχολική τάξη με τη βοήθεια του δασκάλου γιατί το Ηρώδειο δεν είναι επισκέψιμο από το κοινό λόγω των αναστηλωτικών εργασιών (ωστόσο είναι ορατό και από το βράχο της Ακρόπολης), σ' αντίθεση με το Ωδείο της Πάτρας που έχει και ελεύθερη είσοδο, και αυτή είναι η «πρόκληση» της πτυχιακής μας εργασίας.

Στην πορεία αυτής της εργασίας λάβαμε αρκετές γνώσεις και ανταλλάξαμε απόψεις με διάφορους έμπειρους ανθρώπους που σχετίζονται με το θέμα μας, καταλήγοντας στο να αγαπήσουμε περισσότερο αυτό που σπουδάσαμε και να αναζητούμε όλο και περισσότερες γνώσεις και εμπειρίες. Ευχόμαστε η διαδικασία αυτή να αποτελέσει αφετηρία για περαιτέρω δημιουργική έρευνα και να ανοίξει νέους δρόμους στην επιστημονική μας εξέλιξη.

vi. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Αρχοντάκης Γ., *Ο συνδυασμός γεωδαιτικών τεχνικών στις αποτυπώσεις μνημείων. Εφαρμογή στο Ρωμαϊκό Ωδείο Πάτρας*, Χωρογραφίες, 3, 1-5

Βερσάκης Φ., *Το Θέατρον του Ηρώδου*, ΑΕ 1912

Βρεττός Λ. Σ., (1998), *Οδηγός Πληροφόρησης*, Αρχαϊκές εκδόσεις
Γεωργοπούλου Γ.,-Σαράντη Ε., *Το αρχαίο ωδείο της Πάτρας*, Βιβλίο του δασκάλου
ΥΠΕΠΘ-ΥΠΠΟ (Πρόγραμμα Μελίνα), Εκδόσεις Τύποις

Γεωργοπούλου Γ.,-Σαράντη Ε., *Το αρχαίο ωδείο της Πάτρας*, Βιβλίο του μαθητή,
ΥΠΕΠΘ-ΥΠΠΟ (Πρόγραμμα Μελίνα), εκδόσεις Τύποις

Γώγος Σ., (2008), *Τα αρχαία Ωδεία της Αθήνας*, Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση

Δουλγερίδης Μ., (2006), *Το Μουσείον*, Αθήνα, εκδόσεις Αγγελάκη

Θωμόπουλος Σ., (1998), *Ιστορία της πόλεως Πατρών : Από των Αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι του 1821. 1/2*

Κόκκινος Γ.- Αλεξάκη Ευ., (2002), *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις στη μουσειακή αγωγή*, Αθήνα, εκδ. Μεταίχμιο

Κοτσανάς Κ., (2009), *Τα μουσικά όργανα των αρχαίων Ελλήνων*, Πύργος

Νάκου Ει., (2001), *Μουσειά: Εμείς, τα πράγματα και ο πολιτισμός*, Αθήνα, εκδόσεις Νήσος

Νικονάνου Ν., (2010), *Μουσειοπαιδαγωγική: από τη θεωρία στην πράξη*, Αθήνα, εκδόσεις Πατάκη

Οικονόμου Μ., (2003), *Μουσείο: Αποθήκη ή ζωντανός οργανισμός;* Αθήνα, εκδόσεις Κριτική

Παυσανίας, *Ελλάδος Περιήγησις*, I, 8, 6

Παυσανίας, *Ελλάδος Περιήγησις*, VII 20,6

Σελέντη Ν., Σταυρουλάκη Φ., (2002), Τα μουσικά ενός μνημείου, στο Βοσνίδης Π., Τσιπούρη Α. (επιμ.), (2002), *Μουσείο – Σχολείο, 6^ο Περιφερειακό Σεμινάριο, Καβάλα 20-21-22 Σεπτεμβρίου 2002, Για εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας*

Εκπαίδευσης Νομού Καβάλας, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων,
Υπουργείο Πολιτισμού, Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM) – Ελληνικό Τμήμα

Τραυλός Ι., (2005), *Πολεοδομική εξέλιξη των Αθηνών*, Αθήνα, εκδόσεις Καπον

Τριανταφύλλου, (1995), *Ιστορικό Λεξικό*, τόμος Β, Πατραί

Φουρλιγκα Ε.– Γαβριηλίδου Ι. – Βεροπουλίδου Ρ., *Παίζουμε ανασκαφή;*, Μουσείο
Βυζαντινού πολιτισμού – εκπαιδευτικά προγράμματα

Ψαρράκη - Μπελεσιώτη, Ν., (2002), *Σχεδιασμός εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων στο
Μουσείο στο Βοσνίδης, Π., Τσιτούρη, Α. (επιμ.)*, 2002, *Μουσείο – Σχολείο, 6^ο
Περιφερειακό Σεμινάριο, Καβάλα 20-21-22 Σεπτεμβρίου 2002, Για εκπαιδευτικούς
Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Καβάλας*, Υπουργείο
Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων, Υπουργείο Πολιτισμού, Διεθνές Συμβούλιο
Μουσείων (ICOM) – Ελληνικό Τμήμα

John M. Camp, (2009), *Οι αρχαιότητες της Αθήνας και της Αττικής*, Αθήνα, εκδόσεις
Καρδαμίστα

Διαδικτυακές πηγές

Ιστότοπος στο πλαίσιο Φεστιβάλ Αθηνών και Επιδαύρου 2014
<<http://www.greekfestival.gr/gr/>>, τελευταία επίσκεψη 13/6/2014

Ιστότοπος του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM) - Ελληνικό τμήμα
<<http://network.icom.museum/icom-greece/>>, τελευταία επίσκεψη 14/9/2014

Κόμβος «Οδυσσέας», ιστοχώρος του Υπουργείου Πολιτισμού,
<http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=6622>, τελευταία επίσκεψη:
3/6/2014

Μυρογιάννη-Αρβανιτίδη, Ε.,(1999), *Ο ρόλος του μουσειοπαιδαγωγού στην
Ελλάδα* <<http://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/07/71-11.pdf>>, τελευταία
επίσκεψη: 30/11/2014

Σωματείο «Διάζωμα», <http://www.diazoma.gr/gr/Page_04-01_AT-058.asp>,
τελευταία επίσκεψη: 12/6/2014